

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
СЛИВА АКУМУЛАЦИЈЕ „БАРЈЕ”**

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA
Булевар краља Александра 73/II, Београд, тел. 3370-091, факс: 3370-203.

Београд, август 2019. године

НАЗИВ: ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ
УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА
ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СЛИВА АКУМУЛАЦИЈЕ
„БАРЈЕ“ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ: Министарство грађевинарства, саобраћаја и
инфраструктуре

НАРУЧИЛАЦ: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
– Републичка Дирекција за воде

**НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ
СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ:** Институт за архитектуру и урбанизам Србије
Булевар краља Александра 73/II
11000 Београд

Директор: др Саша Милијић, д.п.п.

**РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ
СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ:** др Бошко Јосимовић, д.п.п.

др Марина Ненковић-Ризнић, д.п.п.

**ЧЛАНОВИ СИНТЕЗНОГ
ТИМА:** др Никола Крунић, д.п.п.
МА Љубиша Безбрадица, д. и. ш.
Мирјана Ненић, МА екон.

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	5
1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	7
1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима.....	7
1.1.1 Предмет Просторног плана.....	7
1.1.2 Садржај Просторног плана.....	8
1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану.....	9
1.1.4 Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима.....	11
1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени.....	11
1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине.....	11
1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени утицају.....	18
1.2.3 Разматрана питања и проблеми заштите животне средине у Плану и разлози за изостављање одређених питања из поступка СПУ.....	19
1.2.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама.....	23
2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА	25
2.1 Општи циљеви стратешке процене.....	25
2.2 Посебни циљеви стратешке процене.....	25
2.3 Избор индикатора.....	25
3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	28
3.1 Процена утицаја варијантних решења.....	29
3.2 Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења.....	29
3.3 Резиме значајних утицаја плана.....	33
3.4 Кумулативни и синергетски ефекти.....	33
3.5 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину.....	34
3.5.1 Опште мере заштите.....	34
3.5.2 Мере за праћење стања животне средине.....	35
4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА	37
5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА	38
5.1. Опис циљева плана.....	38
5.2. Индикатори за праћење стања животне средине.....	39
5.2.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода.....	39
5.2.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха.....	41

5.2.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта.....	42
5.2.4 Мониторинг емисије.....	42
5.2.5 Мониторинг буке.....	43
5.2.6 Мониторинг природних вредности.....	43
5.3 Права и обавезе надлежних органа.....	44
6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ.....	45
6.1. Методологија за израду стратешке процене.....	45
6.2. Тешкоће при изради стратешке процене.....	46
7. ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА.....	47
8. ПРИКАЗ ЗАКЉУЧАКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ.....	48

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Барје” (у даљем тексту: Просторни план) на животну средину (у даљем тексту: Стратешка процена), припремљен је на основу Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Барје” на животну средину („Службени гласник РС”, број 65/18) и Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Барје” („Службени гласник РС”, број 74/18).

Стратешка процена развојних планова и програма ради се на основу Закона о Стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04 и 88/10 - у даљем тексту Закон). Закон је резултат хармонизације закона са легислативом ЕУ у области животне средине. Законом су директно примењене одредбе Директиве ЕУ 2001/42/ЕС (The Strategic Environmental Assessment Directive - European Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment), и утврђена обавеза израде стратешке процене утицаја планских докумената на животну средину према одређеним критеријумима, релевантним у области заштите животне средине, природних и културних вредности и заштите квалитета живота становника. Поред тога, ова Стратешка процена усклађена је са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-одлука УС, 24/11, 121/12, 42/13-одлука УС, 50/13-одлука УС, 98/13-одлука УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/2019 и 37/2019-др. закон), Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, број 32/19), Закона о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10 и 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 – др. закон), Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС”, број 92/08), Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10), Стратегије управљања водама на територији Републике Србије („Службени гласник РС”, број 3/17), Уредбом о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02), Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 39/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон, 43/11- одлука У, 14/16, 76/18 и 95/18), Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10), Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18), Законом о културним добрима („Службени гласник РС” бр. 71/94, 52/11 – др. закони и 99/11 – др. закон), важећим одлукама и стратегијама Владе Републике Србије и другим актима и документима која уређују питања у вези са посебном наменом овог Просторног плана и Стратешке процене.

Стратешка процена утицаја на животну средину (СПУ) јесте вредновање потенцијално значајних утицаја планова и програма на животну средину и одређивање мера превенције, минимизације, ублажавања, ремедијације или компензације штетних утицаја на животну средину и здравље људи. Применом СПУ у планирању, отвара се простор за сагледавање насталих промена у простору и уважавање потреба предметне средине. У оквиру ње се све планом предвиђене активности критички разматрају са становишта утицаја на животну средину, након чега се доноси одлука да ли ће се приступити реализацији плана и под којим условима, или ће се одустати од планираних активности.

СПУ интегрише социјално–економске и био–физичке сегменте животне средине, повезује, анализира и процењује активности различитих интересних сфера и усмерава политику, план или програм ка решењима која су, пре свега од интереса за животну средину. То је инструмент који помаже да се приликом доношења одлука у просторном планирању интегришу циљеви и принципи одрживог развоја, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину, на здравље и друштвено-економски статус становништва. Значај СПУ огледа се у томе што:

- укључује аспект одрживог развоја бавећи се узроцима еколошких проблема на њиховом извору,
- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте, на пример - кумулативни и социјални ефекти,
- помаже да се провери повољност различитих варијанти развојних концепата,
- избегава ограничења која се појављују када се врши процена утицаја на животну средину већ дефинисаног пројекта.
- обезбеђује локациону компатибилност планираних решења са аспекта животне средине,
- утврђује одговарајући контекст за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање, итд.

СПУ се ради у циљу обезбеђивања заштите животне средине и унапређивања одрживог развоја интегрисањем основних начела заштите животне средине у поступак припреме и усвајања планова. Израда СПУ обухвата «припрему извештаја о стању животне средине, спровођење поступка консултација, усвајање извештаја и резултата консултација у поступку одлучивања и доношења или усвајања одређених планова и програма, као и пружање информација и података о донетој одлуци (Закон о СПУ).

Према члану 6. Закона, критеријуми за утврђивање могућности значајних утицаја на животну средину планова и доношење одлуке о изради СПУ садржани су у Прилогу I. Ови критеријуми заснивају се на: (1) Карактеристикама плана и (2) Карактеристикама утицаја. За доношење одлуке о изради и обухвату СПУ, уз примену осталих критеријума, посебно је важна идентификација проблема заштите животне средине планског подручја и могућност утицаја плана на њене основне чиниоце.

Стратешка процена урађена је у потпуности у складу са Елаборатом о зонама саниране заштите акумулације „Барје“ који је урађен 2011. године, на основу којег је Министарство надлежно за послове здравља донело Решење о одређивању зона санитарне заштите изворишта акумулације „Барје” (бр. 530-02-144/2011-04 од 08.08.2011. године) који представља саставни део документационе основе Просторног плана и Стратешке процене. Пројекат санитарне заштите-акумулација „Барје“, којим су дефинисане Зоне санитарне заштите за акумулацију „Барје“, урадио је Енергопројект Београд. Редифинисани обухвати зона санитарне заштите (њихово прецизирање на основу детаљнијих топографских снимака и катастарских парцела) биће основ за измену Елабората о зонама санитарне заштите акумулације „Барје” и Решење о одређивању зона санитарне заштите изворишта акумулације „Барје”, првенствену у погледу описа граница зона заштите.

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Према члану 13. Закона о стратешкој процени полазне основе стратешке процене обухватају:

- кратак преглед садржаја и циљева плана и односа са другим плановима и програмима,
- преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи,
- карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају,
- разматрана питања и проблеме заштите животне средине у плану и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене,
- приказ припремљених варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у плану и програму, укључујући варијантно решење нереализовања плана и најповољније варијантно решење са становишта заштите животне средине,
- резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја стратешке процене.

Све наведене ставке обухваћене су у овом поглављу, изузев приказа и евалуације варијантних решења која су обрађена у поглављу 3. стратешке процене.

1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима

1.1.1 Предмет Просторног плана

Подручје Просторног плана налази се у југоисточној Србији, припада регији Јужно Поморавље и обухвата слив реке Ветернице узводно од бране акумулације „Барје”, површине око 232 km², као и вансливне делове припадајућих катастарских општина, површине око 110 km².

Непосредни предмет просторног плана представљен је главним хидрографским објектима и то: реком Ветерницом (дужине око 75 km), левом притоком Јужне Мораве и акумулацијом „Барје” (око 30 km низводно од Лесковца) формираној изградњом велике бране на тој реци.

Просторни план ће се директно спроводити издавањем локацијских услова (за зону I акумулације Барје), односно садржаће регулациону разраду за зону I заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Барје“.

Подручје Просторног плана (341,59 km²) обухвата: слив акумулације „Барје”, узводно од профила бране, површине од 232,01 km² и вансливне површине обухваћених катастарских општина од 109,58 km², на деловима територије града Лесковца и града Врања.

У обухвату Просторног плана су девет катастарских општина (КО) града Лесковца (Барје, Букова Глава, Вучје, Гагинце, Калуђерце, Мелово, Оруглица, Равни Дел и Црцавац) и двадесет једна катастарска општина (КО) града Врања (Власе, Големо Село, Градња, Добрејанце, Дреновац, Дупљево, Крушева Глава, Лалинце, Мијаковце, Мијовце, Остра Глава, Рождаце, Сикирје, Смиљевић, Станце, Стрешак, Студена, Тумба, Трстена, Урманица и Ушевце).

Доношењем Просторног плана обезбедиће се: заштита квалитета изворишта вода акумулације „Барје“ и унапређење животне средине, посебно у горњем делу слива акумулације; заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби, првенствено изворишта акумулације „Барје“; заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама I и II степена заштите акумулације „Барје“; очување и адекватно вредновање водних екосистемских услуга слива (*water-related ecosystem services*), нарочито услуга регулације и контроле (одржавање квалитета и квантитета ресурса

вода, заштита од великих вода, контрола водних режима, очување водних и приобалних станишта), односно водоснабдевања становништва и привреде; подстицање развоја одрживог туризма; принцип праведног и партиципативног усклађивања интереса за коришћење вода с дугорочним интересима и потребама економског и социјалног развоја локалних заједница; принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства, као и принцип веће транспарентности у доношењу одлука.

На подручју Просторног плана налази се око 5956 ha пољопривредног земљишта (око 392 ha пољопривредног и 5564 ha затрављених површина), што представља око 17% површине (према подацима Републичког геодетског завода). Највећу површину у обухвату Просторног плана представља шумско земљиште, при чему је однос пољопривредних, шумских и неплодних површина на овом подручју 17%:80%:3%.

Подручје Просторног плана обухвата тридесет једно (статистичко) насеље које административно припадају територијама градова Лесковца и Враћа. Према подацима Пописа из 2011. године на подручју Просторног плана живело је око 6420 становника. Сва насеља се делом или у целости налазе на подручју слива акумулације „Барје“ при чему се процењује да је на подручју слива број становника 2011. године износио око 3500. Сва насеља на подручју Просторног плана карактерише депопулација. Опадање броја становника последица је изразито ниског природног прираштаја и интензивних миграција становништва ка већим урбаним центрима.

Главни хидрографски објекти у сливу акумулације „Барје“ су река Ветерница, са средњим вишегодишњим протицајем на профилу бране од $2,5 \text{ m}^3/\text{s}$ и површином слива од око 232 km^2 и акумулација „Барје“.

У оквиру интегралног водопривредног система коришћења, уређења и заштите вода Републике Србије, акумулација „Барје“ укупне запремине $40,67 \times 10^6 \text{ m}^3$ на реци Ветерници представља, поред акумулације „Брестовац“ на Пустој реци, најзначајнији водни објекат Јабланичког подсистема водоснабдевања односно Доње-јужноморавског регионалног система водоснабдевања.

Акумулација „Барје“ пројектована је као вишенаменска са приоритетном функцијом водоснабдевања на подручју града Лесковца и дела низводних насеља, уз стално одржавање гарантованог протицаја. Остале функције обухватају заштиту од поплава града Лесковца, задржавање наноса, оплемењивање малих вода и производњу електричне енергије у подбранској хидроелектрани у случају располагања количином воде у акумулацији која није неопходна за водоснабдевање.

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесте коришћење хидропотенцијала у сливу акумулације „Барје“, која представља део изворишта од регионалног значаја за снабдевање насеља водом и за интегрално коришћење, уређење и заштиту вода Републике Србије.

1.1.2 Садржај Просторног плана

У изради ППППН и овог Извештаја о стратешкој процени примењен је приступ интегралног и континуалног планирања са нагласком на тражењу мере одрживости кроз интеграцију циљева и потреба заштите природних вредности – слива акумулације „Барје“ и животне средине, квалитета живота становника и друштвено-економског развоја.

Као кључни развојни ослоњци разматрани су одрживо коришћење природних и створених ресурса, дугорочна обнова и развој људских ресурса, просторно функционална интегрисаност, а акценат је стављен на заштиту вода сливног подручја акумулације "Барје".

Садржај Плана у потпуности је усклађен са легислативом и садржи све елементе прописане Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, број 32/19.

1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану

Основни циљ израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за одрживи развој подручја посебне намене, који ће се заснивати на заштити слива акумулације „Барје“ обезбеђењем високог квалитета воде у сливу и поузданом снабдевању водом корисника на подручју града Лесковца и његове околине, и обезбеђивањем просторних услова за планирано проширење капацитета изворишта водоснабдевања.

Општи циљеви просторног развоја на подручју Просторног плана, имајући у виду препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја у области политике вода и заштићених подручја, јесу:

1. примена мера организације, уређења и коришћења простора у функцији заштите слива акумулације;
2. одрживо коришћење водних ресурса, обезбеђење трајне и интегрисане заштите и унапређења квалитета вода, успостављање система мониторинга и контроле воде;
3. очување и обезбеђење простора за функционисање, реконструкцију и доградњу водопривредне инфраструктуре и објеката;
4. заштита и очување природних вредности, односно интегритета, лепоте и разноликости предела;
5. стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичко-рекреативне понуде усклађене са режимима заштите изворишта и интегрисане у понуду примарне туристичке дестинације Јужне Србије (Кукавица, Радан, Бесна Кобила, Власинско језеро и др).

Оперативни циљеви заштите и коришћења вода и развоја водопривредне инфраструктуре су:

- заштита слива изворишта водоснабдевања „Барје“ успостављањем зона санитарне заштите и спровођењем режима и мера санитарне заштите и уређења простора;
- контрола квалитета воде у акумулацији трајним обезбеђењем I и II класе квалитета свих водотока у сливу и притокама;
- повећање поузданости локалних водовода и заштита локалних изворишта;
- антиерозивна заштита слива изградњом преграда за задржавања наноса и реализацијом планираних радова на заштити акумулације од еутрофикације, као и применом биолошких мера заштите (пошумљавање, мелиорација пашњака и др).
- остваривање пуне еколошке заштите низводног дела водотока Ветернице, обезбеђењем одговарајуће сезонски прилагођене количине и квалитета гарантованог протицаја из акумулације;
- континуално праћење постојећих или потенцијалних клизишта у зони акумулације, бране и подбранског дела.

Оперативни циљеви заштите животне средине су:

- утврђивање и спровођење система мера за забрану и ограничавање активности у сливу које неповољно утичу на квалитет вода;
- успостављање система контролисаног и санитарно безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних (комуналних, стајских и атмосферских) вода, складиштења и примене стајњака, употребе минералних ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди;

- организовано и ефикасно прикупљање и евакуација чврстог отпада и санација дивљих депонија;
- успостављање система мониторинга квалитета животне средине, посебно праћења и систематског мониторинга квантитативних и квалитативних карактеристика вода у акумулацији „Барје”, притокама и на извориштима локалног водоснабдевања;
- израда и одржавање интегралног катастра загађивача на територији слива;
- побољшање информисања и примарна едукација становништва и посетилаца о заштити акумулације и животне средине.

Оперативни циљеви развоја туризма су:

- унапређење и укључивање већ изграђене туристичке инфраструктуре у редовну туристичку понуду;
- обједињавање свих туристичких вредности (културно-историјских, природних, предеоних и новије створених) у јединствену туристичку понуду Града Лесковца и Града Врања;
- коришћење акумулације и дела њеног непосредног слива за туристичке активности које не остављају траг или последице на систем водоснабдевања развојем туристичко-рекреативне инфраструктуре малог утицаја на животну средину - уређење планинарских, бициклистичких, шетних и риболовних стаза, уређење излетишта и видиковаца са погледом на кањон Вучјанке, језеро Барје и сл.
- уређење и прилагођавање културно-историјских споменика из различитих епоха за коришћење у туристичке сврхе;
- презентација природних и културно-историјских вредности и предеоне атрактивности подручја кроз научно-истраживачке, туристичко-рекреативне и образовно-васпитне активности у условима контролисане посете туриста;
- стварање услова за безбедно одвијање спортско-рекреативних активности.

Оперативни циљ заштите природе, природних вредности и предела је:

- очување, презентација и одрживо коришћење места, природних објеката и појава који својим обележјима представљају истакнуте, ретке и привлачне вредности гео-наслеђа.\

Оперативни циљеви коришћења и заштите природних ресурса су:

- заштита, очување и унапређење стања шума и шумске инфраструктуре на подручју слива;
- превентивна заштита шума од различитих угрожавајућих фактора, а нарочито од пожара;
- уређење и газдовање пољопривредним и шумским земљиштем према режимима и условима заштите изворишта.

Оперативни циљеви развоја саобраћајне, енергетске инфраструктуре, електронских комуникација и комуналне инфраструктуре су:

- унапређење саобраћајне инфраструктуре и повећања квалитета јавних општинских путева;
- обезбеђење довољног, сигурног, квалитетног и економичног снабдевања електричном енергијом свих потрошача, као и услове за прикључење обновљивих извора енергије на дистрибутивну и преносну електроенергетску мрежу;
- изградња ТК инфраструктура која ће омогућити коришћење савремених електронских сервиса на сваком делу подручја.
- повећање процента покривености простора услугама мобилних телекомуникација.

1.1.4 Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10), утврђено је да се извориште за снабдевање водом „Барје“ налази у оквиру Јабланичког подсистема, односно Доње-јужноморавском регионалном систему водоснабдевања, као и да је израда Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације сврстана у приоритетне планске документе за доношење.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног поморавља („Службени гласник РС”, број 83/10) и *Стратегијом о управљању водама на територији Републике Србије до 2034. године* („Службени гласник РС”, број 3/17), а имајући у виду одредбе *Уредбе о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије* („Службени гласник РС”, број 11/02), утврђено је да је акумулација „Барје“ на реци Ветерници кључно извориште/објекат у оквиру Доње-јужноморавског регионалног система, односно Јабланичког подсистема за снабдевање водом насеља у граду Лесковцу (заједно са подземним водама) и Јужноморавског речног система, који омогућава заштиту града Лесковца и околних насеља од поплава. Регионалним просторним планом, вишенаменска акумулација „Барје“, дефинисана је првенствено у функцији поузданог и дугорочног снабдевања водом становништва, насеља и индустрије града Лесковца, капацитета 840 l/s, са постројењем за пречишћавање воде (у даљем тексту ППВ) „Горине“. Такође утврђени су и истакнути кључни аспекти безбедности бране на акумулацији „Барје“. Дефинисан је и потребан обим антиерозивних радова у сливу акумулације „Барје“ који обухватају грађевинске радове на површини од 7160 m³ и биолошке радове на 1223 ha. Регионалним просторним планом предвиђено је и побољшавање ефеката интегралног система акумулације, што обухвата и потенцијалну адаптацију објеката бране „Барје“.

Консултовани су и други развојни и плански документи: Просторни план града Лесковца („Службени гласник града Лесковца”, број 12/11) и Просторни план града Врања („Службени гласник града Врања”, број 18/18).

1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени

1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине

1) Хидрографске, хидролошке и водопривредне особености ширег подручја акумулације

Подручје Просторног плана налази се у југоисточној Србији, припада регији Јужно Поморавље и обухвата слив реке Ветернице узводно од бране акумулације „Барје”, површине око 232 km², као и вансливне делове припадајућих катастарских општина, површине око 110 km². У хипсометријским распонима од 250 m најзаступљенији су терени 500-750 m н.в. (45%), затим 750-1000 m н.в. (25%) и 1000-1250 m н.в. (18%), док нижи, брдски терени – 250-500 m н.в. заузимају малу површину (10%), а виши, средњепланински терени – 1250-1500 m н.в. свега 2%. На подручју слива водоакумулације учешће терена са висинским распоном од 500-750 m н.в је нешто веће и износи око 48%. Средња надморска висина слива је око 850 m. Слив Ветернице је усечен на јужном ободу лесковачке котлине, односно на западним и јужним огранцима планине Кукавице. Терен се уздиже од севера ка југу и од запада ка истоку, тако да на издвојеним планинским врховима и огранцима Кукавице, на североисточном развођу, достиже висине око 1400 m н.в. а на југоисточном (Грот 1327 m н.в) и југозападном развођу (Сухарнска караула – 1253 и Криво дрво – 1224 m н.в) од 1330 до 1230 m н.в. Источно развође, само на делу атара села Стрешак, Урманица и Смиљевић има мање висине, у распону 820-950 m н.в. Висине западног развођа су ниже и крећу се од 800 до 1200 m н.в. Висинска диференцираност подручја је знатна, и између најниже тачке у долини Вучјанске реке, на крајењем северу (корито реке Лековитице, 255 m н.в.) и врха Влајна (1442 m н.в.), на истоку износи 1187 m. Терен је дисециран густим долинским мрежама сталних и периодских притока Ветернице и Вучјанске

реке и флувио-денудационих ерозивних облика (јаруга и вододерина). Нагиби терена су претежно средњи, и више од половине подручја је са падом 10-15°. Заступљеност стрмих нагиби терена (преко 30°) у сливу износи око 25%. Доњи део долине Ветернице, од Барја до села Мијовце је ужи, готово клисурастог облика, меандарски извијуган. У средњем делу, чији централни простор заузимају села Власе и Големо Село, долина и слив Ветернице су усечени у малој котлини званој Пољанице, односно тектонски предиспонираном флувио-денудационом проширењу у коме су долине Ветернице и њених притока са ширим дном, блажим нагибом страна и пространијим, заравњеним теменима локалних развођа.

Главни хидрографски објекти су река Ветерница (дужине око 75 km), лева притока Јужне Мораве и акумулација „Барје” (око 30 km низводно од Лесковца) формирана изградњом велике бране на тој реци. Извориште Ветернице, се налази у атару села Дреновац у Пољаници, а настаје од Језерског и Манастирског потока. Значајније низводне притоке су Биљаничка река, Сикиријска река, Смиљевачка река, Градњанка, Беривошница, Студенска река, Лалинска река и Калуђерска река са десне стране и Манастирска река, Репушница, Рождачка река, Трстенска река, Оштроглавска река, Равнодолска река и Гагинска долина, са леве стране. Други по важности је ток реке Вучјанке која се северном страном планине Кукавице пробија и формира кањон дубок 300 метара и дугачак 2 km. Њено корито пуно је водопада, слапова и вирова (Ђокини вирови). Извире на око 1100 m н.в. дуга је 18 km и улазећи у лесковачку котлину улива се у реку Ветерницу.

2) Геоморфолошке карактеристике

Планински масив Кукавице припада Родопском планинском систему, односно крупној геотектонској јединици означеној као Српско кристаласто језгро. Геолошку подлогу чини претежно гнајс у фази распадања, настао метаморфозом ситнозрних кластита, сиве или тамносиве боје. Матични супстрат планине Кукавице чине претежно кристаласти шкриљци, а земљишта припадају развојној серији на киселим силикатним стенама.

У геолошкој грађи доминирају две групе стена. Средишњи и највећи део подручја (у атарима Мелово, Лалинце, Студена, Равни Дел, Големо Село и Крушева Глава) углавном је изграђен од метаморфита, кристаластих шкриљаца високометаморфних прекамбријске старости, највише гнајсева, мање микашиста и лептинолита. Источни део подручја Кукавице (у атарима дуж спољне источне границе села Вучје и Тумба), као и део западног развођа (Равни Дел, Трстена, Округлица) претежно изграђују палеозојске гранитоидне стене, средње чврсте и постојане, мале деформабилности. Карактерише их слаба пропусност и одводљивост, као и слаба еродибилност и нестабилност на падинама, највише су заступљени диорити. Пољаничка котлина представља део терцијарног басена са олигомиоценом седиментима, првенствено пешчарима и лапорцима, кречњацима са рожнацима и листастим битуминозним глинцима. Речни нанос, речни терасни седименти, флиш и флишолики седиментни комплекси олигомиоцена (лапорци, глинци, алевролити, пешчари, конгломерати), претежно средње деформабилности, заступљени су у долинама Ветернице и Вучјанске реке и њихових већих притока (у атарима Барје, Калуђерце, Букова Глава и Вучје).

3) Природа, природне вредности и предео

Живи свет одликује се значајном специјском и екосистемском разноврсношћу заснованој првенствено на разноликости и специфичностима станишта брдско-планинских терена огранака планине Кукавице и релативном малом присуству човека, односно насеља и привредних делатности у клисурастим долинама притока Ветернице. Кукавица је у потпуности покривена густом шумом.

Флору подручја чини преко 600 врста васкуларних биљака, са присуством ендемичних, ретких и угрожених таксона. Главни природни вегетацијски облик планског подручја и слива, у погледу просторне заступљености, су шуме у којима изразито доминирају састојине букве.

Богат биљни свет условљен је и богатством вода које на Кукавици има на претек. Вегетацију релативно малих површина под природним ливадама и пашњацима и местимичних камењарских станишта граде разноврсне зељасте биљне заједнице. Дивља фауна је представљена знатним бројем врста птица (око 70 врста), значајним представницима херпето (око 12 врста гмизаваца и водоземаца) и сисарске фауне (око 35 врста, укључујући слепе мишеве), као и ловном дивљачи. Акумулацију „Барје” насељава неколико врста риба (смуђ, деверика, бабушка, бодорка, бандар, шаран), од којих је већина накнадно унета порибљавањем језера. Једина аутохтона врста рибе је клен.

Према акту о условима заштите природе који је издао Завод за заштиту природе Србије, на подручју Просторног плана нема природних добара која имају статус заштићеног подручја сходно одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка и 14/16).

Регионалним просторним планом општина Јужног Поморавља („Службени гласник РС”, број 83/10), Просторним планом града Врања („Службени гласник града Врања”, број 18/18) и Просторним планом града Лесковца („Службени гласник града Лесковца”, број 12/11) идентификоване су основне вредности и потреба даљих истраживања и иницирана заштита подручја планине Кукавице, односно оквирно је резервисан простор за те потребе и намене. Део тог простора, на територији катастарских општина Букова Глава, Црцавац и Вучје (град Лесковац) и Студена, Тумба и Крушева Глава (град Врање), на површини од око 4850 ха обухваћен је границом подручја Просторног плана. Ово подручје са комплексом квалитетних букових шума, је простор од есенцијалног значаја за очување режима и квалитета вода, кањона реке Вучјанке као својеврсног споменика природе и објекта геонаслеђа и разноврсног биљног и животињског света, са повољним условима за рекреацију. Кукавица представља и еколошки значајно подручје као одабрано подручје за дневне лептире (РВА-Prime Butterfly Areas in Europe) са оквирним границама на територији градова Лесковац и Врање и општине Владичин Хан, приближне површине 16.000 ха.

Досадашњим биолошким, шумарским и другим природњачким истраживањима ширег простора коме припада подручје Просторног плана нису утврђене односно евидентирани друге природне вредности у сливу акумулације „Барје” осим прелиминарно установљених вредности биодиверзитета и предела подручја планине Кукавице. Наменска природњачка истраживања подручја слива за потребе заштите нису вршена. Строги резерват природе „Кукавица”, површине око 76 ха, који обухвата очувану тзв. прашумску састојину мезијске букве на источној страни Кукавице, налази се на територији општине Владичин Хан, изван границе подручја просторног плана, али је један од аргумената за валоризацију и заштиту планине кукавице у целисти

Површина шума и шумског земљишта на подручју Просторног плана је око 27460 ха (око 80%), од чега је под жбунастом вегетацијом шикара и других формација око 2650 ха (према подацима Републичког геодетског завода). У државној својини је 12717 ха шума и шумског земљишта (око 46% шума). На подручју слива акумулације „Барје” површина шума и шумског земљишта износи 16256 ха (70% подручја слива). На подручју просторног плана најшумовитији су атари села Вучје, Студена, Букова Глава, Тумба и Рождаце.

Шуме у државном власништву, којима управља ЈП „Србијашуме”, обухватају делове газдинских јединица „Јужна Морава”, „Кукавица 1”, „Кукавица 3”, „Копиљак-Крушкар“, „Гранична шума“ и „Зарбинска река“, којима газдује Шумско газдинство „Врање” Врање и делове газдинских јединица „Кукавица-Зелен град”, „Веља глава-Копиљак“, „Радевачка чесма“ и „Кукавица-Накривањ“ којима газдује Шумско газдинство „Шума” Лесковац. У државним шумама изразито преовлађују састојине букве које су заступљене на преко 80% површина, граб је сасвим мало заступљен, а од хрстових шума има састојина цера, китњака и мање. У вештачки подигнутим састојинама преовлађују смрча и црни и бели бор и јела.

Намена државних шума је, према основама газдовања, на првом месту производња техничког дрвета, заштита земљишта од ерозије, стална заштита шума (изван газдинског третмана) и заштита вода (водоснабдевања) II и III степена.

Шуме сопственика, чији су власници углавном физичка лица, представљене су лишћарским састојинама у којима, зависно од надморске висине, експозиције и геолошке подлоге, преовлађују буква и китњак, али се више него у државним шумама јављају и сладун, цер и граб. Оне су неуређене, слабије очуване и лошијег квалитета од државних, углавном изданачког порекла, често фрагментисане на мање парцеле.

Основама газдовања шумама за већину газдинских јединица планирано је оснивање нових шума, укупне површине око 180 ha, пошумљавањем голети и подизањем нових култура.

Шумска газдинства „Врање” и „Шуме”, као део ЈП „Србијашуме“, добила су међународни еколошки сертификат SGS-FM/COC-009244 (важећа од 2017. до 2022. године) за шуме на својим подручјима. На основу спроведеног поступка сертификације, као шуме високе заштитне вредности (High Conservation Value Forests – HCVF) у категорији HCV – 4 (подручја која пружају основне природне користи у критичним ситуацијама) утврђене су државне шуме са наменом заштите земљишта од ерозије, заштите вода односно шуме у оквиру II и III зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања и шуме ван газдинског третмана. За шуме категорије HCV – 4 основама газдовања утврђено је преко 60% државних шума у сливу акумулације „Барје”.

Подручје Просторног плана обухвата ловиште „Кукавица“, површине око 16440 ha којим газдује ЈП „Србијашуме”. Главне стално гајене врсте ловне дивљачи су срна, дивља свиња и зец, а јављају се још медвед, вук, лисица и јазавац. Од пернате дивљачи јављају се голуб гривнаш, и шумска шљука. Подручје насељавају и друге (негајене) врсте ловне дивљачи које су ловостајем заштићене и могу се ловити у одређеном периоду (јазавац, куна белица, сиви пух, твор, веверица, дивља мачка) или у току целе године (вук, лисица). Комерцијални лов, односно ловни туризам, није развијен.

4) Угроженост ваздуха, воде и земљишта; бука

Стање квалитета животне средине на подручју слива водоакумулације Барје процењено је у односу на потенцијалне загађиваче у простору, а кроз анализу квалитета воде акумулације, квалитета подземних и површинских вода слива и квалитет земљишта и ваздуха. Постојећи начин коришћења земљишта у сливу водоакумулације, као и самог језера, број становника, инфраструктурна неопремљеност и недостатак привредних субјеката директно је утицао на незнатно еколошко оптерећење подручја слива.

На подручју Просторног плана не врши се систематски (државни и локални) мониторинг животне средине, осим мониторинга квалитета вода акумулације „Барје”. С обзиром да на подручју нема објеката и активности који могу бити извор загађења односно узрок значајних неповољних промена квалитета ваздуха, вода и земљишта, или који могу генерисати прекомерну буку, отпад, јонизујуће и нејонизујуће зрачење, стање животне средине оцењује се као добро. Није индиковано ни постојање природних извора прекомерног јонизујућег зрачења или утицаја на квалитет вода.

Према Просторном плану града Лесковца подручје слива акумулације „Барје” налази се највећим делом у зоне квалитетне и мањим делом веома квалитетне животне средине, а према Просторном плану града Врања, већим делом у зони квалитетне и мањим делом претежно квалитетне животне средине. На подручју је релативно мало сталних становника (6420 – у 2011. години, од чега у самом сливу не више од 3500 становника) и пољопривредних домаћинстава (око 1370 домаћинстава која држе стоку, од чега у сливу не више од 900 домаћинстава), са скромним сточним фондом (око 2200 грла говеда и 2500 свиња на подручју слива) претежно екстензивним ратарством и воћарством, малом потрошњом воде и скромним количинама

комуналног отпада. Нема прометних друмских саобраћајница, поготово транзитних, индустријских и рударских објеката, високонапонских далековода и трафостаница (преко 35 kV). Ипак, комунална неуређеност и неопремљеност сеоских насеља, пре свега у погледу неадекватног испуштања вода из домаћинстава и сточарских објеката и непотпуно и неправилно решеног питања одлагања и сакупљања отпада и употреба хемијских средстава у пољопривреди узрок су повећаних вредности нутријената у води акумулације и започетих процеса еутрофикације, као и уношења знатних количина првенствено пластичног амбалажног отпада у акумулацију при великим водама. Такође, интензивне кише проузрокују појачано спирање на обрадивим површинама стрмих долињских страна, често изразито замућење воде и запуњавање акумулације наносом. Главни узроци тих проблема су у атарима села пољаничке котлине, са већим учешћем обрадивог пољопривредног земљишта (и мањим површинама под шумском и жбунастом вегетацијом), већим бројем становника, пољопривредних домаћинстава и грла стоке односно (комада) живине. То су, на првом месту, Големо Село, Власе, Градња и Ушевце у којима су формиране мини урбанистичке агломерације сеоских центара и линијски груписане зоне изградње дуж путева у долинама река или на теменима развођа. Ове насеобинске концентрације стамбених и економских објеката нису праћене одговарајућим комуналним опремањем, посебно у погледу евакуације отпадних вода и одржавања чистоће простора.

Квалитет вода је предмет редовног мониторинга због превасходне намене акумулације „Барје“ као изворишта водоснабдевања.

Испитивање физичко-хемијских и микробиолошких параметара воде се врши у лабораторији за контролу сирове и питке воде у оквиру објекта постројења за пречишћавање воде у Горини. Лабораторија ради по Дневном плану активности, којим је одређена која се врста параметара анализира и интервал њихове контроле. Сiroва вода из акумулације „Барје“ узоркује се из доводне цеви пре увођења у таложницу а сама анализа се ради два пута у току дана. На самој акумулацији два пута месечно се узимају узорци са тачно одређених места и дубина. Годишње се уради око 120 узорака воде, који подразумевају проширени анализу физичко-хемијских и биолошких параметара. Лабораторија има целодневни режим рада, током којег се укупно уради 67-70 узорака воде у свим фазама процеса пречишћавања воде. Поједини параметри се контролишу једном дневно, неки на 2, поједини на 4 или 12 сати. Уколико процес пречишћавања то захтева, анализе се раде и чешће од уобичајених (у периоду топљења снега, већих падавина и сл.). У лабораторији се, од стране Служба санитарне контроле ЈКП „Водовод“, раде и анализе из градске мреже по посебном Плану узорковања, код кога је посебна пажња посвећена школама, вртићима и осталим јавним објектима. У оквиру редовне контроле, дневно се испита најмање седам узорака из градске мреже односно око 1440 узорака годишње. Поред интерне контроле воде у складу са Правилником о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ”, бр. 42/98 и 44/98 и „Службени гласник РС“, број 28/19), хигијенска исправност воде контролише се и од стране Завода за заштиту јавног здравља Лесковац и то шест пута месечно са 68 узорака. Други вид контроле је Периодичан преглед воде, који ради Градски завод за јавно здравље (у даљем тексту: ГЗЈЗ) Београд два пута годишње, а који обухвата проширену анализу воде уз контролу физичко-хемијских, микробиолошких и биолошких параметара. Према резултатима анализа лабораторије у Горини и анализа урађених од стране Завода за јавно здравље Лесковац и ГЗЈЗ Београд, вода из доводне цеви са акумулације „Барје“ припада класи II и III класи по којој се вода може користити за водоснабдевање уз претходно пречишћавање уобичајеним технолошким процесима прераде, обраде и дезинфекције којом се вода доводи до квалитета воде за пиће. Висок ниво техничко технолошке поузданости опреме и квалитет управљања постројењем за пречишћавање воде у Горини у значајној мери је утицао да сви узорци воде из градске мреже су били исправни по свим анализираним параметрима и у складу са Правилником о хигијенској исправности воде за пиће.

Испитивање биолошких и физичко-хемијских карактеристика вода у акумулацији, у циљу утврђивања еколошког потенцијала и хемијског статуса акумулације, у три зоне (А, Б и Ц) на

више дубина (у зони бране/водозахвата – на 4 тачке/профила, на средини језера – на 3 тачке и на почетку језера – на три тачке) обавила је Агенција за заштиту животне средине 2013. године (с тим што је уз извештај за ту годину прикључила резултате испитивања у пролеће 2014. године која се из објективних разлога нису могла обавити у 2013. години). На основу резултата тих мерења и анализа и сходно Правилнику о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода (Службени гласник РС, број 74/11), Уредби о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 50/12) и Уредби о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 24/14), еколошки потенцијал акумулације „Барје“ сумарно је оцењен као *умерен*, и то по основу:

- фитопланктона као *добар и бољи* (код бране) - II класа еколошког потенцијала и као *умерен* (III класа), на средини и почетку језера;
- фитобентоса као *умерен* (III класа еколошког потенцијала),
- макробескичмењака као *умерен* (III класа);
- просечних вредности референтних физичко-хемијских параметара (pH, растворени кисеоник, БПК₅, укупни органски угљеник - ТОС, амонијум јон, нитрати, нитрити, укупан азот, ортофосфати, фосфор, хлориди и др.), еколошки потенцијал је на све три локације оцењен као *добар и бољи* (II класа),
- трофичког статуса, према 9 параметара (укупан фосфор, провидност – просечна и минимална, хлорофил – просечни и максимални, TSI-Chl, TSI-SD, TSI-TP и TSI) еколошки статус је оцењен као *умерен* (III класа)
- специфичних загађујућих супстанци (нафтни угљоводоници, феноли и др) и тешких метала (гвожђе, манган, цинк, бакар, хром, алуминијум, кобалт, антимон, арсен и бор) измерене концентрације нису прелазиле граничне вредности прописане за I и II класу вода (Уредби о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање), осим за гвожђе и манган на почетном делу акумулације чије се концентрације одговарале прописаним вредностима за III класу.

Просечне концентрације приоритетних и приоритетних хазардних супстанци и осталих загађујућих материја (растворени тешки метали, органски полутанти и др) у 2103/2014. години нису прелазиле стандарде квалитета животне средине (СКЖС), односно просечне годишње концентрације (ПГК) и максимално дозвољене концентрације (МДК) прописане Уредбом о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање. Хемијски статус акумулације оцењен је као *добар уз средњи* ниво поузданости те оцене. У извештају се напомиње да су просечне вредности осталих загађујућих супстанци (хербициди тербутилазин и ацетохлор) у води акумулације „Барје“ изнад границе квантификације примењених аналитичких метода.

Поузданост оцене еколошког потенцијала за 2013. годину, која је у извештају Агенције за заштиту животне средине, на основу одговарајућег правилника (због методологије оцењивања - услед вредности TSI трофичког индекса) формално одређена као *средња*, модификована је у истом извештају, на нивоу експертске процене и на основу одговарајућих аргумената као *висока*.

Општа оцена је да је квалитет воде у акумулацији добар, да припада II класи категорије квалитета и да задовољава критеријуме површинских вода намењених водоснабдевању уз одговарајуће методе обраде. Процеси еутрофизације морају се надзирати и држати под контролом.

Процењује се да је квалитет земљишта, у односу на присуство загађујућих, штетних и опасних материја, задовољавајући, без прекорачења тзв. ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта, с обзиром на изузетно мало просторно учешће

пољопривредних површина на којима се примењују агрохемијска средства и одсуство објеката и активности који могу бити извор загађења земљишта већег обима. Изливање отпадних вода домаћинства и других објеката у сеоским насељима и употреба ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди још увек нису фактор промене квалитета земљишта на подручју, али представљају потенцијалну опасност загађивања воде у акумулацији и убрзања процеса еутрофикације. Други параметри квалитета земљишта (структура, ниво органских материја, биолошка активност) су у великој мери одређени стањем/интензитетом ерозионих процеса и што су ти процеси јачи и дуготрајнији земљиште је лошијег квалитета и мање плодности. Експесивном и јаком ерозијом (1. и 2. категорија) обухваћене су мале површине у сливу (5%), средњом ерозијом (3. категорија) око 25% и слабом (4. категорија) и врло слабом ерозијом 70% сливног подручја. Највеће површине угрожене јаком и средњом ерозијом су њиве, ливаде и деградирани шуме у атарима села средњег и горњег дела слива Ветернице, од Дреновца до Големог Села.

У обухвату Просторног плана не налазе се нити су планирани севесо постројења/комплекси, у којима је присутна или може бити присутна опасна материја у једнаким или већим количинама од прописаних.

На територији Просторног плана није повећан ниво аерозагађења ни буке, осим у коридору државних путева и то: ДП ПА реда бр. 227 на правцу Лесковац-Стројковце-Мирошевце-Власе-Врање-Доњи Стајевац, ДП ПБ реда бр. 434 на правцу Лебане-Вељеглава-веза са ДП ПБ реда бр. 435, ДП ПБ реда бр. 435 на правцу Власе-Трстена-Шипашница-Доморовце, ДП ПБ реда бр. 436 на правцу Стројковце-Вучје-Владичин Хан и ДП ПБ реда бр. 473 на правцу Лепеница-Урманица-Власе .

5) Културна добра

На подручју Просторног плана се налази већи број места, односно простора и објеката са археолошким, архитектонским, сакралним и културно-историјским својствима и вредностима који представљају потенцијална културна добра. Они су делимично, углавном непотпуно истражени и евидентирани од стране надлежне установе за заштиту културних добара, а већина од њих је идентификована у Просторном плану града Врања („Службени гласник града Врања“, број 13/2011 и 21/2011-исправка) и града Лесковца („Службени гласник града Лесковца“, број 12/11). Преовлађују археолошка налазишта из епохе антике и раног средњег века, највише у атарима села Барје и Гагинце, на локалитету у Големом Селу има праисторијских налаза, али је ипак највише остатака из средњег века.

Такође, на подручју су евидентирана два објекта индустријске архитектуре са почетка 20. века у Вучју, и то: хидроцентрала „Вучје“ из 1903 године и фабрика текстила браће Теокаревић, као и неколико спомен чесми посвећених палим у НОБ.

Под статусом претходне заштите је објекат хидроцентрале „Вучје“ (КО Вучје, град Лесковац) док су остали објекти у статусу евидентираних објеката са споменичким вредностима. У Просторном плану града Врања, идентификоване су спомен чесме као објекти споменичке баштине и као значајни садржај амбијенталних целина сеоских центара, које треба установити и уредити, посебно у насељима која броје свега неколико десетина или стотину становника, што би могла бити препорука за будућа истраживања.

б) Геосеизмичност

Потенцијална опасност од земљотреса је изражена с обзиром да интензитет сеизмичког хазарда на подручју Просторног плана, за повратни период од 475 година, има вредности VII и VIII категорије (према ЕМС скали, EMS-European macroseismic scale). Ове вредности указују да је највећи део подручја угрожен земљотресима који могу изазвати тешка оштећења или уништење већине објеката. У периоду од 1755. до 2010. године забележене су просечне вредности

земљотреса на ширем подручју Просторног плана од око 4,5 MW (MW- скала моментне магнитуде).

7) Рецентни геоморфолошки процеси

Експесивном и јаком ерозијом (1. и 2. категорија) обухваћене су мале површине у сливу (5%), средњом ерозијом (3. категорија) око 25% и слабом (4. категорија) и врло слабом ерозијом 70% сливног подручја. Највеће површине угрожене јаком и средњом ерозијом су њиве, ливаде и деградиране шуме у атарима села средњег и горњег дела слива Ветернице, од Дреновца до Големог Села.

8) Климатске карактеристике

Одлике климе, осим општим географским положајем планског подручја у односу на устаљене регионалне правце кретања ваздушних маса, условљене су значајном просторном варијабилношћу климатских чинилаца везаном за висинске разлике, експозиције, нагиб, морфолошки склоп (отвореност или заклоњеност) терена и др.

Клима града Лесковаца је умерено-континентална, коју карактеришу екстремно или умерено топла лета и умерено хладне зиме, као и два прелазна периода, пролеће и јесен. Средња годишња температура ваздуха на овом подручју износи 11,6°C, најхладнији месец је јануар са средњом температуром од 2°C, најтоплији је јули са средњом дневном температуром од 22°C а годишња амплитуда износи 22,3°C. Просек падавина за Лесковац је 630 mm, док је за Вучје 764 mm и Кукавицу 934 mm. Максимална годишња количина падавина у Лесковцу је 917 mm, а минимална 470 mm, док је на Кукавици максимална 1126 mm, а минимална 764 mm. Доминантни ветрови на подручју Лесковца су западни и северни, док је највећа средња брзина северног и југозападног ветра 3,2 m/s, а на Кукавици југозападног са 3,8 и западног са 3,6 m/s. Према подацима метеоролошких осматрања за период 1961-1990. године на ГМС Лесковац (230 m н.в) и Врање (432 m н.в) средње годишње температуре ваздуха износе 10,8°C (на обе станице), а средње годишње количине падавина 594 (Лесковац) и 614 mm (Врање). Најтоплији месец је јул, а најхладнији јануар са негативним средњемесечним температурама ваздуха. Разлике средњих минималних и максималних месечних и годишњих температура ваздуха се крећу од 13°C за јул, до 7°C за јануар и преко 11°C на годишњем нивоу. Средњи број мразних дана је у Лесковцу 95, а у Врању 89. Највише падавина се излучи у тромесечју април-јун, са максимумом у јуну и добро израженим секундарним максимумом у новембру. Минимум падавина је крајем лета – почетком јесени (август, септембар, октобар) а секундарни минимум у зимском периоду. Средња годишња сума падавина у периоду 1961-85. године била је у Лесковцу 610, у Врању 624 а на Кукавици 938 mm, док је у том периоду просечно трајање снежног покривача већег од 1 cm на Кукавици било 99 дана. Средња вишегодишња сума падавина на подручју слива износи око 750 mm, док се средње годишње температуре ваздуха крећу од 9,5 у најнижим до 7,5 °C у највишим деловима слива. Просечно годишње трајање снежног покривача већег од 1 cm у Лесковцу је 47 а у Врању 43 дана. У периоду 1981-2010. године констатовано је повећање средњих вредности температура ваздуха (на 11,1°C на обе станице), смањење средње годишње количине падавина у Врању (на 578 mm) и трајања снежног покривача (на 40 дана), односно повећање падавина у Лесковцу на 625 mm) и трајања снежног покривача (на 49 дана). Доминантни ветрови на подручју Лесковца су из правца север-северозапад и југ-југозапад а на подручју Врања изразито доминирају струјања из североисточног правца и знатно мање из југозападног правца.

1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени утицају

Заштита изворишта намењеног водоснабдевању изазива одређене *конфликте у простору*, те је један од основних задатака Просторног плана обезбеђење решења за интегрални развој, коришћење и уређење подручја посебне намене, односно релативизација и усаглашавање конфликтних интереса водопривреде и других корисника простора.

Полазишта за релативизацију испољених и потенцијалних *конфликтних интереса* између посебних намена и других функција у простору од интереса за развој локалних заједница су:

- обезбеђење одговарајућих компензација локалном становништву на име ограничења у производњи насталих успостављањем режима заштите изворишта, спровођење мера заштите простора и изворишта вода и реализације нових развојних еколошки прихватљивих активности, са непосредном материјалном подршком, у оквиру инвестиционих и експлоатационих трошкова изворишта;
- забрана изградње нових објеката који нису у функцији водопривреде у зони I, а у зони II забрана изградње објеката који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту, као и утврђивање и поштовање услова и правила изградње и реконструкције објеката у складу са режимима заштите;
- плански развој туризма и алтернативне сеоске економије, усклађених са режимима заштите изворишта и природе, едукација и информисање локалног становништва и посетилаца о вредностима и циљевима заштите изворишта и одрживог развоја подручја; и
- унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености (посебно санитација насеља и по потреби реализација мањих ППОВ) и уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за потенцијални развој (у зони III акумулације).

Једно од полазишта за релативизацију конфликтних интереса у коришћењу и уређењу простора јесте увођење нових инструмената за очување способности екосистема у сливу акумулације за пружање водних и других екосистемских услуга. Водне екосистемске услуге се, према користима за становништво и развој локалних заједница, категоришу на:

- услуге регулације и контроле - одржавање квалитета и квантитета ресурса воде; регулација водних режима; контрола великих вода; очување водних и копнених станишта;
- услуге снабдевања - снабдевање водом становништва, пољопривреде и привреде, и развој рибарства;
- услуге подршке - контрола ерозије и наноса, стабилизација микроклиме;
- културне услуге - рекреација и туризам; очување предела и културно-историјски идентитет подручја.

Кључне мере подршке за очување способности екосистема у сливу акумулације за пружање водних екосистемских услуга обухватају увођење наплате за кориснике екосистемских услуга (*Payments for water-related ecosystem services*) и одговарајућих институционално-организационих аранжмана. Овим би се оствариле користи за чуваре/понуђаче водних екосистемских услуга (односно управљаче сливом), финансирањем и применом компензационих програма за развој руралних заједница и привредних субјеката и компензација за домаћинства у складу са њиховим доприносом очувању и побољшању водних екосистемских услуга. Користи за кориснике водних екосистемских услуга остварују се, у првом реду, смањењем трошкова пречишћавања и припреме воде за пиће и заштите од поплава. На тај начин би се пружила подршка интегрисању руралног развоја са заштитом слива акумулације и водних екосистемских услуга, односно омогућила релативизација конфликтних интереса.

Полазишта за релативизацију испољених и потенцијалних конфликтних интереса између посебних намена и у односу на одрживи развој подручја и локалних заједница дефинисана су Просторним планом и требало би да обезбеде заштиту или минимизирање негативних импликација развојних трендова у односу на квалитет основних чинилаца животне средине, а пре свега у односу на квалитет вода сливног подручја акумулације.

1.2.3 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Плану и разлози за изостављање одређених питања из поступка СПУ

Планска решења не индикују неповољан утицај на главне елементе и показатеље стања животне средине. Планом се, успостављањем зона санитарне заштите, обезбеђују просторни

услови одрживости водоснабдевања као основне планске намене која је условљена очувањем и унапређењем квалитета вода и земљишта у сливу. Конкретне мере заштите, односно мере за елиминисање или смањивање утицаја на животну средину приликом изградње објеката и уређења простора у оквиру планираних намена, утврдиће се у поступку израде пројектне документације, кроз студије утицаја на животну средину или на други начин утврђен у складу са законом.

Мере заштите изворишта водоснабдевања и очувања квалитета вода акумулације „Барје” детаљно су дефинисане кроз режиме одржавања зона санитарне заштите и утврђене Елаборатом о зонама санитарне заштите акумулације „Барје” на основу меродавних прописа и одговарајућих истраживања. Забрањени и препоручени радови, активности, техничка и технолошка решења обухватају неколико кључних питања и, генерално, морају бити у сагласности са Законом о заштити животне средине („Сл. гласник РС”, бр. 135/2004, 36/2009, 36/3009 – др. закон, 72/2009- др. закон, 43/2011 – одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018-др. закон и 95/2018-др. закон), другим законима донетим са њим у вези и подзаконским актима.

За управљање ризиком од опасних материја у сливу акумулације у будућности од значаја може бити примена Закона о транспорту опасне робе („Службени гласник РС”, број 104/16) и Правилника о начину транспорта опасног терета кроз заштићене зоне („Службени гласник РС”, број 75/15). Према том закону, транспорт опасне робе кроз заштићену зону врши се уз поштовање прописаних ограничења. Сада на подручју нема транзитних и других саобраћајница којима се таква роба може превозити.

Предуслов заштите квалитета воде у акумулацији је решавање питања отпадних вода домаћинства и пољопривредних објеката и строго контролисана, делом и забрањена употреба хемијских средстава и органских ђубрива у пољопривреди, укључујући и мере просторно ограничене испаше. Потпуни стручни, правни и финансијски оквир за (обавезну) примену мера заштите акумулације од утицаја пољопривредне делатности и отпадних комуналних вода може се обезбедити ако се на основу меродавних одредби Закона о водама, подручје слива или нека од зона санитарне заштите утврде за рањиво подручје (осетљиво на нитрите, према Нитритној директиви 91/676/ЕЕС) или за осетљиво подручје (осетљиво на нутријенте, према Директиви о третману комуналних вода 91/271/ЕЕС) и подручје подложно еутрофикацији на коме је у циљу достизања циљева квалитета вода потребно обезбедити боље пречишћавање комуналних вода. За ову опцију заштите акумулације сада не постоје основани разлози, али је треба имати у виду у будућности и применити у зависности од развоја процеса еутрофикације.

За праћење остваривања заштите квалитета вода у сливу акумулације значајан је мониторинг вода и земљишта. Сходно Закону о водама, за државни односно надзорни мониторинг вода, који обухвата запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки потенцијал и параметре (биолошке, хемијске, физичко-хемијске и хидроморфолошке) еколошког потенцијала одговорна је Агенција за заштиту животне средине и Републички хидрометеоролошки завод и неопходно је да се за акумулацију „Барје” такав мониторинг планира у одговарајућем годишњем распону (а до сада је то било 5 година), или ванредно, у случају указане потребе. Јавно предузеће „Водовод” Лесковац одговорно је за регистровање количина и испитивање квалитета воде на водозахвату, цевоводу и постројењу за пречишћавање вода. Мерење и испитивање квалитета вода могу вршити и друга акредитована правна лица. Елаборатом о зонама санитарне заштите акумулације „Барје”, на основу Правилника о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС”, број 92/08), утврђен је детаљан предлог мера контролног, тзв. рационалног мониторинга у квантитативном и квалитативном смислу, који би требао да постане део систематског, трајног или привременог (неколико година) програма мониторинга акумулације и зона санитарне заштите на државном нивоу.

Мониторинг земљишта уређен је Законом о заштити земљишта („Службени гласник РС”, број 112/15) као обавеза државе и локалне самоуправе и његово успостављање допринеће заштити овог ресурса, а посредно и заштити вода у сливу акумулације „Барје”.

Просторним планом се препоручује доследна примена мера заштите животне средине прописаних законом, посебно мера које се односе на испуштање (емисију) загађујућих, опасних и штетних материја у воду и земљиште, одлагање и елиминацију отпада, антиерозивне и противпожарне заштите, рекултивацију и ремедијацију, како подстицајног тако и репресивног карактера. Утицај планиране изградње инфраструктурних, услужних, спортско-рекреативних, туристичких и других објеката, посебно утицај на воде, може се успешно контролисати наведеним мерама заштите животне средине и у поступку израде урбанистичке и пројектне документације, кроз студије утицаја на животну средину или на други начин утврђен у складу са законом.

Планска решења не индикују непожељне промене стања природе, односно вредности живог света, геонаслеђа и предела. Планирани просторни развој основне намене подручја као изворишта водоснабдевања не изазива уништавање и нарушавање дивљих врста и њихових станишта, неповољне промене површина под природном и култивисаном вегетацијом, оштећивање морфолошких и хидролошких обележја, подстиче традиционалне видове коришћења простора на планском подручју и обезбеђује контролу над процесима и активностима који могу изазвати загађивање животне средине, ерозију земљишта и прекомерно коришћење шума.

Овај просторни план наслеђује и преузима релевантне циљеве и планска решења заштите природних вредности утврђене регионалним просторним планом и просторним плановима локалне самоуправе и препоручује да надлежне институције и органи спроведу потребне активности на истраживању, вредновању и проглашењу планине Кукавице за заштићено подручје због прелиминарно утврђених значајних обележја дивљег живог света, рељефа, вода и предела и погодности за њено одрживо вишефункционално коришћење.

У спровођењу просторног плана обавезна је примена мера заштите природних вредности, односно дивљих врста и њихових станишта, предела и геонаслеђа утврђених у складу са Законом о заштити природе.

У поступку израде урбанистичких планова и пројектне документације за изградњу објеката и друге радове неопходно је обезбедити акт о условима заштите природе.

Сходно Закону о заштити природе, уколико се у току радова наиђе на геолошка и палеонтолошка документа (фосили, минерали, кристали и др.) која би могла представљати заштићену природну вредност налазач је дужан да о налазу обавести министарство надлежно за послове заштите животне средине у року од осам дана од проналаска и предузме мере заштите од уништења, оштећивања или крађе до доласка овлашћеног лица.

На основу Правилника о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување („Службени гласник РС”, број 35/10), а сходно одредбама Закона о заштити природе, на подручју Просторног плана ће се у току његове имплементације идентификовати и детаљно картирати станишта што ће представљати основу за утврђивање и спровођење мера заштите и очувања.

Риболовне воде у обухвату Просторног плана, односно акумулација „Барје” и притоке припадају Рибарском подручју „Јужна Морава I”, а његов корисник је Асоцијација „Ветерница-Власина” д.о.о. из Лесковца. Управљање риблим фондом у риболовним водама уређено је Законом о заштити и одрживом коришћењу риблиг фонда („Службени гласник РС”, број 128/14) и на основу тог закона донетим прописима. У оквиру мера заштите и очувања риблиг

фонда и коришћења риболовних вода, између осталог, забрањено је уносити алохтоне врсте, прекидати или ометати миграторне путеве риба и технички неоправдано испуштати воду из акумулација ако се тиме проузрокује опасност за опстанак рибе, а корисници брана дужни да елиминишу до максималне могуће мере или неутралишу активности и препреке које ометају или спречавају миграцију риба. Рекреативни риболов на акумулацији и другим риболовним водама у сливу законом није забрањен и може се вршити при чему активности риболоваца на води и у приобаљу, као и порибљавање, уколико је допуштено на основу прописа који уређују заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда, морају бити подређени мерама заштите квалитета вода, у складу са планом заштите и управљања акумулацијом. Програмом управљања рибарским подручјем предвиђено је порибљавање језера „Барје”, а у 2019. години оно је извршено спуштањем кавеза са оплођеним гнездима смуђа. Дозвољен је двадесетчетворочасовни риболов уз услов ноћне осветљености риболоваца и забрану употребе чамаца са мотором на унутрашње сагоревање, прихрањивање риба, ложење ватре и бацање отпада. Законом су дате могућности изузећа дела риболовних вода из рибарског подручја, забране и ограничења риболова.

На просторима и објектима непокретних културних добара која уживају претходну заштиту и евидентираних, потенцијалних културних добара, као и у њиховој непосредној околини, забрањени су радови који могу оштетити или уништити културна добра, као и мењати својства, изглед и намену тих добара без претходно прибављене сагласности надлежне установе за заштиту културних добара, у складу са законом.

На просторима археолошких налазишта и сакралних објеката који уживају претходну заштиту и на местима на којима су прелиминарно идентификоване и евидентиране одговарајуће споменичке/културне вредности, као што су спомен чесме, изградња се не може вршити без прибављених услова надлежне установе заштите културних добара која има право да пропише заштитна археолошка и друга истраживања, праћење радова или забрану радова који могу деградирати културна добра и њихову околину.

Уколико се у току спровођења Просторног плана открију, истраже и утврде непокретна културна добра и њихова заштићена околина основне мере заштите су забрана изградње и постављање објеката трајног и привременог карактера који својим изгледом, габаритом, карактером или наменом могу да оштете или униште споменичка својства непокретног културног добра или деградирају изграђене и природне елементе његове заштићене околине.

Сходно Закону о културним добрима, надлежна установа заштите културних добара ће у поступку израде документације за изградњу објеката и уређење простора посебним актима утврдити конкретне услове чувања, коришћења и одржавања, као и услове за предузимање конкретних мера техничке заштите за свако поједино културно добро под претходном заштитом за које се у поступку израде те документације утврди такав статус и закључи да може трпети значајне неповољне утицаје услед планираних радова.

Прибављање и спровођење услова и мера истраживања, техничких мера и других радова на местима и објектима за које се на основу података надлежне установе или других сазнања претпоставља или зна да имају културне вредности уређени су Законом о заштити културних добара, а посебно су значајне следеће обавезе инвеститора, извођача радова и установе заштите културних добара утврђене тим законом:

- Уколико се у току грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта и археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;
- Ако постоји непосредна опасност оштећења археолошког налазишта или предмета, надлежни завод за заштиту споменика културе привремено ће обуставити радове док се на

основу овог закона не утврди да ли је односна непокретност или ствар културно добро или није;

- Ако надлежни завод за заштиту споменика културе не обустави радове, радове ће обуставити Републички завод за заштиту споменика културе;
- Инвеститор је дужан да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикување и излагање добра које ужива претходну заштиту које открије приликом изградње, до предаје добра на чување надлежној установи заштите.

Археолошки налази и објекти народног градитељства представљају важан сегмент културног наслеђа, а о њиховим својствима, хронологији и значају може са сигурношћу судити тек на основу спроведених систематских археолошких истраживања или претходних сондажних истраживања, односно одговарајућих истраживања архитектонско-грађевинских и културно-историјских обележаја и садржаја етно и других објеката. Из тих разлога, препоручује се завршетак рекогносцирања целог подручја Просторног плана са аспекта културног наслеђа и детаљно и систематско истраживање значајних археолошких локалитета и других места објеката, уз обезбеђење потребних материјално финансијских услова за носиоце тих активности, пре свега за Завод за заштиту споменика културе Ниш и Народни музеј Врање и Народни музеј Лесковац.

Посебно се препоручују рекогносцирање терена и одговарајућа истраживања индикованих археолошких локалитета и објеката народног градитељства на подручју насеља Вучје. Веома је важно да се за рекогносцирање, потребна истраживања и заштита културних добара на целом подручју слива обезбеде материјално-финансијска средства, с обзиром да се убрзаном депопулацијом губе и преостали извори обавештења о местима и објектима од културно-историјског значаја, објекти народног градитељства руинирају и нестају, а трагови ранијих култура и епоха зарастају у коров, трње и шуму.

Ради обезбеђења транспарентности и ефикасног спровођења заштите културних добара као и информисаности инвеститора и других носилаца развојних активности, неопходно је да установе надлежне и одговорне за заштиту културних добара утврде прецизне и детаљне локацијске карактеристике простора и објеката са културним вредностима под претходном заштитом, а за проглашена (утврђена) културна доба и локацијске карактеристике заштићене околине и мере и услове заштите и коришћења тих добара и њихове заштићене околине.

Планским решењима, посебно у домену основне планске намене, не угрожавају се или неповољно мењају физички интегритет, функције и услови истраживања, уређења и презентације непокретних културних добара подручја Просторног плана.

1.2.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама

У току израде Плана, обављене су консултације и сарадња са релевантним институцијама, а у редовном поступку су прибављени следећи услови и мишљења:

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА Сектор за материјално финансијске послове
МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА
МИНИСТАРСТВО ТРГОВИНЕ, ТУРИЗМА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА
МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА
МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ
МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ Републичка дирекција за воде
МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
ЈВП „СРБИЈАВОДЕ” Водопривредни центар „Морава” Ниш
АД „ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ”
РАТЕЛ - РЕПУБЛИЧКА АГЕНЦИЈА ЗА ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКЕ УСЛУГЕ
РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ
ЈП „ПОШТА СРБИЈЕ”
ЈП „ЕМИСИОНА ТЕХНИКА И ВЕЗЕ”
СББ - СРПСКЕ КАБЛОВСКЕ МРЕЖЕ д.о.о.
РЕПУБЛИЧКИ ХИДРОМЕТЕОРОЛОШКИ ЗАВОД
РЕПУБЛИЧКИ СЕИЗМОЛОШКИ ЗАВОД
РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ
ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ НИШ
ЈП „ПУТЕВИ СРБИЈЕ”
ЈП „СКИЈАЛИШТА СРБИЈЕ”
Јавно предузеће за газдовање шумама „СРБИЈАШУМЕ”
НАФТНА ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ А.Д. Нови Сад
ЈП „ТРАНСНАФТА”
„ЈУГОРОСГАЗ” А.Д.
„ИНФРАСТРУКТУРА ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” А.Д.
SMATSA
ДИРЕКТОРАТ ЦИВИЛНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ
ТЕЛЕКОМ СРБИЈА
ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ СРБИЈЕ
ЈП ВОДОВОД ЛЕСКОВАЦ

2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

Општи и посебни циљеви Стратешке процене дефинишу се на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим локалним плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу региона, Републике и на међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у овом Плану. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради Стратешке процене.

2.1. Општи циљеви стратешке процене

Општи циљеви стратешке процене дефинисани су на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и циљева заштите животне средине дефинисаних у међународним документима. На основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине дефинисани су општи циљеви СПУ који се односе на следеће области животне средине:

- управљање квалитетом основних чинилаца животне средине,
- очување биодиверзитета,
- унапређење предела,
- заштита културно-историјске баштине,
- становништво, људско здравље и социо-економски развој,
- јачање институционалне способности за заштиту животне средине.

2.2. Посебни циљеви стратешке процене

Посебни циљеви Стратешке процене представљају квантификацију и квалификацију општих циљева датих у облику смерница и акција (мера, радова, активности) којима ће се извршити њихова реализација. Посебни циљеви стратешке процене чине, првенствено, методолошко мерило кроз које се третирају/проверавају ефекти плана на животну средину. Они треба да обезбеде субјектима одлучивања јасну слику о суштинским утицајима плана на животну средину, на основу које је могуће донети одлуке које су у функцији заштите животне средине и реализације основних циљева одрживог развоја.

2.3. Избор индикатора

У оквиру СПУ избор индикатора је извршен из «Основног сета УН индикатора одрживог развоја», у складу са Упутством које је издало Министарство науке и заштите животне средине у фебруару 2007. год и Правилником о националној листи индикатора заштите животне средине ("Службени гласник РС", број 37/2011). Овај сет индикатора заснован је на концепту «узрок-последница-одговор». Индикатори "узрока" означавају људске активности, процесе и односе који утичу на животну средину, индикатори "последница" означавају стање животне средине, док индикатори "одговора" дефинишу политичке опције и остале реакције у циљу промена "последница" по животну средину. Индикатори за вршење Стратешке процене, односно за евалуацију утврђених циљева, изабрани су на основу меродавних и суштинских одлика и садржаја области животне средине на коју се процена односи. Они проистичу из општих циљева плана и представљају директан ослонац за идентификацију и мониторинг посебних циљева Стратешке процене. Циљеви и индикатори, рађени за потребе ове Стратешке процене дати су у Табели 1.

Табела 1. Избор опшних и посебних циљева СПУ и избор релевантних индикатора у односу на рецепторе животне средине

Област СПУ	Општи циљеве СПУ	Посебни циљеве СПУ	Индикатори
ВОДЕ	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода сливног подручја	- Смањити загађење површинских и подземних вода до нивоа да не постоји штетан утицај на квалитет - Каналисати отпадне воде око акумулације - Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода	- Промена квалитета воде акумулације - Број објеката који угрожавају квалитет воде - БПК и ХПК узводно и низводно од бране
ВАЗДУХ	Смањити ниво штетних материја у ваздуху	- Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности	- Емисије честица чађи, SO₂ и NO₂ - % употребе електричне енергије, гаса и ОИЕ
ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ	Заштита и одрживо коришћење шума и шумског земљишта	- Повећати степена шумовитости - Смањити контаминацију земљишта	- % повећања површина под шумом - % контаминираних површина и пренамењених површина
БИОДИВЕРЗИТЕТ	Очување биодиверзитета	- Очувати биодиверзитет и геодиверзитет - избећи неповратне губитке	- Број, близина и врста активности које могу утицати на биодиверзитет - % изгубљених врста у односу на регион
ПРЕДЕО	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности	- Заштитити предео - Заштитити природна добра	- Број, тип, површина и просторна дистрибуција заштићених предеоних целина - Број, површина и просторна дистрибуција заштићених природних целина
КУЛТУРНО – ИСТОРИЈСКА БАШТИНА	Очувати заштићена културна добра	- Заштитити културна добра	- Број и значај евидентираних, проглашених и категорисаних непокретних културних добара
СТАНОВНИШТВО, ЉУДСКО ЗДРАВЉЕ И СОЦИО-ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја	- Очувати насељеност руралних подручја - Унапредити здравље становништва - Повећати запосленост	- % становништва са приступом здравствено исправној води за пиће - % становништва са адекватним системима прикупљања и пречишћавања отпадних вода - % становништва обухваћеног системом прикупљања отпада - % становништва са приступом објектима основне здравствене заштите - Број људи под утицајем буке - Минимално потребан број становника за одрживи развој насеља - % запослених и % незапослених
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ	Јачање институционалне способности за заштиту животне средине	- Унапредити службу за заштиту животне средине и мониторинг - Унапредити информисање јавности по питањима животне средине	- Број развојних програма за заштиту живот сред - Број мерних тачака у мониторинг систему - Број информација о животној средини, а посебно о квалитету вода у средствима јавног информисања

Табела 2. Ознаке циљева СПУ

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Смањити загађење површинских и подземних вода до нивоа да не постоји штетан утицај на квалитет
2.	Каналисати отпадне воде око акумулације
3.	Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода
4.	Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности
5.	Повећати степена шумовитости
6.	Смањити контаминацију шумског земљишта
7.	Очувати биодиверзитет и геодиверзитет– избећи неповратне губитке
8.	Заштитити предео
9.	Заштитити природна добра
10.	Заштитити културна добра
11.	Очувати насељеност руралних подручја
12.	Унапредити здравље становништва
13.	Повећати запосленост
14.	Унапредити службу за заштиту животне средине и мониторинг
15.	Унапредити информисање јавности по питањима животне средине

3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Проблематика заштите животне средине је данас један од прворазредних друштвених задатака. Данас присутне негативне последице углавном су последица погрешно планиране, изградње насеља, саобраћајних система, неконтролисане и неадекватне употребе енергије, као и непознавања основних законитости из домена животне средине.

У оквирима изнетих ставова промене које су последица прилагођавања природе потребама човека могу бити онакве какве он очекује, али могу бити, и често јесу, сасвим неповољне и за њега самог. Скуп таквих промена за собом повлачи врло сложене последице, које у принципу имају повратно деловање на иницијаторе промена, доводећи тако до нових стања и нових последица.

Циљ израде стратешке процене утицаја предметног плана на животну средину је сагледавање могућих негативних утицаја на квалитет животне средине и предвиђених мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире не стварајући конфликте у простору и водећи рачуна о капацитету животне средине на посматраном простору.

Предметни план ће представљати оквир за развој планског подручја са акцентом на заштиту водних ресурса слива акумулације.

У стратешкој процени, акценат није стављен искључиво на анализу планских решења која могу имплицирати негативне утицаје и трендове, већ и на она планска решења која доприносе заштити животне средине и подизању квалитета живота на посматраном простору. У том контексту, у Извештају се анализирају могући утицаји планираних активности на животну средину који ће се вредновати у односу на дефинисане циљеве и индикаторе.

Према члану 15. Закона о стратешкој процени, процена могућих утицаја плана на животну средину садржи следеће елементе:

- приказ процењених утицаја варијантних решења плана и програма повољних са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;
- приказ процењених утицаја плана и програма на животну средину са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, стаништима и био и гео диверзитету; заштићеним природним добрима; становништву, здрављу људи, насељима, културно-историјској баштини, инфраструктурним, привредним и другим објектима или другим створеним вредностима;
- начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (трајање, учесталост, понављање), просторна димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја), кумулативна и синергијска природа утицаја.

3.1. Процена утицаја варијантних решења

Варијантна решења плана представљају различите рационалне начине средства и мере реализације циљева плана у појединим секторима развоја, кроз разматрање могућности коришћења одређеног простора за специфичне намене и активности. Укупни ефекти плана, па и утицаји на животну средину, могу се ефикасно утврдити поређењем са различитим варијантним решењима плана. Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину не прописује шта су то варијантна решења плана која подлежу стратешкој процени утицаја, али у пракси се могу разматрати најмање две варијанте:

- варијанта примене плана,
- варијанта да се план не имплементира.

Међутим, с обзиром да у варијанти у којој се План не би радио и имплементирао не би било промена у простору значајних за евалуацију јер је су развојне активности (осим у домену развоја система водоакмулације) релативно занемарљиве, није сврсисходно анализирати наведене две варијанте. Појединачна секторска варијантна планска решења нису разматрана у предметном Плану.

Приоритетна и доминантно значајна заштита слива акумулације претпоставља решавање потенцијалних конфликта у простору у контексту развојних интереса водопривреде, с једне стране, и интереса локалне заједнице, с друге, због ограничења која производе режими заштите подручја.

3.2. Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења

У наставку СПУ извршена је евалуација значаја, просторних размера и вероватноће утицаја планских решења на животну средину. Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји, односно ефекти, планских решења, према величини промена се оцењују бројевима од -3 до +3, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене. Овај систем вредновања примењује се како на појединачне индикаторе утицаја, тако и на сродне категорије преко збирних индикатора.

Табела 3. Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина утицаја	Ознака	Опис
Критичан	- 3	Преоптерећује капацитет простора
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	- 1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема утицаја на животну средину
Позитиван	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+2	Повољне промене квалитета животне средине
Врло повољан	+3	Промене битно побољшавају квалитет живота

У табели 4. приказани су критеријуми за вредновање просторних размера утицаја.

Табела 4 Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја

Значај утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
Општински	О	Могућ утицај на подручју општине
Локални	Л	Могућ утицај локалног карактера

Табела 5. Скала за процену вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	И	Утицај изванредан
више од 50%	В	Утицај вероватан
мање од 50%	М	Утицај могућ
мање од 1%	Н	Утицај није вероватан

Додатни критеријуми могу се извести према времену трајања утицаја, односно последица. У том смислу се могу дефинисати привремени-повремени (П) и дуготрајни (Д) ефекти. На основу свих наведених критеријума врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева стратешке процене.

Усваја се: Утицаји од стратешког значаја за предметни план су они који имају јак или већи (позитиван или негативан) ефекат на целом подручју плана или на вишем нивоу планирања, према критеријумима у табели 6.

Табела 6. Критеријуми за евалуацију стратешки значајних утицаја

Размере	Величина		Ознака значајних утицаја
Регионални ниво: Р	Јак позитиван утицај	+3	Р+
	Већи позитиван утицај	+2	Р*
	Јак негативан утицај	- 3	Р-
	Већи негативан утицај	- 2	Р*
Општински/локални ниво: Л	Јак позитиван утицај	+3	О(Л)+
	Већи позитиван утицај	+2	О (Л)*
	Јак негативан утицај	- 3	О(Л)-
	Већи негативан утицај	- 2	О(Л)*

Табела 7. Планска решења у Предлогу плана обухваћена проценом утицаја

1. Заштита изворишта водоснабдевања

Приоритетне активности:	– Успостављање строгог режима заштите изворишта водоснабдевања у зонама I и II. – Санитација на нивоу домаћинства; – Чишћење антиерозивних преграда

2. Заштита животне средине

Приоритетне активности:	– Доградња антиерозивних преграда

3. Заштита културних добара:

Приоритетне активности:	– Рекогносцирање терена и одговарајућа истраживања индикованих археолошких локалитета и објеката народног градитељства на подручју слива.

4. Развој туризма:

Приоритетне активности:	– Консолидација и функционално интегрисање постојеће туристичке понуде акумулације „Барје“, кањона реке Вучјанке и културно-историсјким објектима и локалитетима у контакту са планином Кукавицом; – Реализација садржаја целогодишње туристичко-рекреативне понуде на подручју слива акумулације „Барје“ (водни, риболовни, еколошки, спортски туризам, ловни и други специјализован видови еко-туризма).

Циљеви СПУ

1. Смањити загађење површинских и подземних вода	9. Заштитити природна добра
2. Каналисати отпадне воде око акумулације	10. Заштитити културна добра
3. Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода	11. Очувати насељеност руралних подручја
4. Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности	12. Унапредити здравље становништва
5. Повећати степена шумовитости	13. Повећати запосленост
6. Смањити контаминацију шумског земљишта	14. Унапредити службу за заштиту животне средине и мониторинг
7. Очувати биодиверзитет – избећи неповратне губитке	15. Унапредити информисање јавности по питањима животне средине
8. Заштитити предео	

Табела 8. Процена величине утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Планско решење	Циљеви СПУ														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Заштита изворишта водоснабдевања кроз санитацију на нивоу домаћинства, успостављање строгог режима заштите изворишта водоснабдевања у зонама I и II и чишћење антиерозивних преграда	+3	+3	+3	0	0	0	0	0	0	0	0	+3	0	0	0
Заштита животне средине кроз доградњу антиерозивних преграда	0	0	+3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Заштита културних добара	0	0	0	0	0	0	0	0	+3	0	0	0	0	+1	0
Развој туризма кроз консолидацију и функционално интегрисање постојеће туристичке понуде акумулације „Барје“, кањона реке Вучјанке и културно-историсјким објектима и локалитетима у контакту са планином Кукавицом и реализацијом садржаја целогодишње туристичко-рекреативне понуде	-1	-1	0	0	0	0	0	-1	+1	+1	+3	0	+3	+1	+2

* - критеријуми према табели 3.

Табела 9. Процена просторних размера утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Планско решење	Циљеви СПУ															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Заштита изворишта водоснабдевања кроз санитацију на нивоу домаћинства, успостављање строгог режима заштите изворишта водоснабдевања у зонама I и II и чишћење антиерозивних преграда на Бањској реци	Р	Л	Р									Л				
Заштита животне средине кроз доградњу антиерозивних преграда			Р													
Заштита културних добара									Р					Р		
Развој туризма кроз консолидацију и функционално интегрисање постојеће туристичке понуде акумулације „Барје“, кањона реке Вучјанке и културно-историсјким објектима и локалитетима у контакту са планином Кукавицом и реализацијом садржаја целогодишње туристичко-рекреативне понуде	Л	Л							Л	Р	Р	Р		Л	Л	Л

* - критеријуми према табели 4.

Табела 10. Идентификација и евалуација стратешки значајних утицаја планских решења

Планско решење	Идентификација и евалуација значајних утицаја		Образложење	др. мањи утицаји
	Циљ СПУ	Ранг		
ЗАШТИТА ИЗВОРИШТА ВОДОСНАБДЕВАЊА				
Санитација на нивоу домаћинства	1	P+ / B	Очекују се вероватни јаки позитивни утицаји регионалног типа на смањење загађења површинских и подземних вода и локалног типа на унапређење здравља становништва	2,3
	12	L+ / B		
Успостављање строгог режима заштите изворишта водоснабдевања у зонама I и II	2	L+ / B	Очекују се вероватни јаки позитивни утицаји локалног типа на канализацију отпадних вода у сливу акумулације и регионалног типа на ублажавање негативног утицаја отпада на хидролошки режим и валитет вода	1, 12
	3	P+ / B		
Чишћење антиерозивних преграда	3	P+ / B	Очекују се јаки позитивни утицаје регионалног типа на ублажавање негативног утицаја отпада на хидролошки режим и квалитет вода	1, 2, 12
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ				
Извођење антиерозионих радова у сливу акумулације	3	P+ / B	Очекују се јаки позитивни утицаје регионалног типа на ублажавање негативног утицаја отпада на хидролошки режим и квалитет вода	1,12
ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА				
Рекогносцирање терена и одговарајућа истраживања индикованих археолошких локалитета и објеката народног градитељства на подручју слива.	9	P+ / B	Очекују се јаки позитивни утицаји у контексту превентивне заштите културних добара на читавом подручју Просторног плана.	14
РАЗВОЈ ТУРИЗМА				
Интегрисање постојеће туристичке понуде акумулације „Барје“, планине Бесне Кобиле, града Врања и Врањске бање	1	L*/M	Могући су јаки позитивни утицаји регионалног карактера на очување насељености руралних подручја и повећање запослености и мањи негативни утицаји локалног типа на смањење загађења површинских и подземних вода и заштиту предела	2,9,10, 14, 15
	8	L*/M		
	11	P+ / B		
	13	P+ / B		
Реализација садржаја целогодишње туристичко-рекреативне понуде на подручју слива акумулације „Барје“	1	L*/M	Очекују се могући позитивни утицаји локалног типа на смањење загађења површинских и подземних вода и повећање запослености, као и већи позитивни утицај регионалног типа на очување насељености руралног подручја	2,8,9,10, 14,15
	11	P+ / B		
	13	L+ / M		

* - критеријуми према табели 6.

3.3. Резиме значајних утицаја плана

На основу евалуације значаја утицаја приказаних у табели 10, закључује се да имплементација плана не производи стратешки значајне негативне импликације на планском подручју. Негативни утицаји су идентификовани као неминовна последица развоја, а односе се на развој мреже локалне саобраћајне инфраструктуре и реализацију садржаја целогодишње туристичке понуде на подручју слива, ограниченог су карактера и по интензитету и по просторној размери и нису оцењени као стратешки значајни. Са друге стране, идентификован је читав низ позитивних значајних утицаја плана од којих су најзначајнији:

1) Животна средина

- квалитет ваздуха и клима: смањење загађености ваздуха;
- квалитет вода: очување квалитета вода сливног подручја применом низа плански и техничко-технолошких мера заштите, а нарочито заштитом изворишта водоснабдевања кроз санитацију на нивоу домаћинства;
- квалитет земљишта: применом антиерозивних радова у сливу водоакумулације;
- био и геодиверзитет, предео: заштита природних и предеоних вредности простора и био и геодиверзитета одговорним поступањем и односом према простору у свим сферама људског деловања.

2) Друштвено-економска питања

- запосленост: повећање запослености посебно развојем туризма;
- институције: унапређење институционалне организованости за обављање послова у области заштите животне средине, мониторинга и информисања јавности о питањима од значаја за животну средину;
- здравље становништва: решавање проблема првенствено у вези са стварањем услова за снабдевање становништва квалитетном водом за пиће и подизањем квалитета услуга јавних служби, пре свега у здравственој заштити становништва.

3.4. Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15.) стратешка процена треба да обухвати и процену кумулативних и синергетских ефеката. Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности у подручју плана. Ови утицаји делом су идентификовани у табели 10.

Кумулативни ефекти настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат.

Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

Заштита животне средине и акумулације од загађивања ће имати дуготрајне позитивне синергетске директне реверзибилне ефекте на очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности, позитивне кумулативне дуготрајне ефекте на очување, презентацију и одрживо коришћење природе и природних вредности, затим позитивне дуготрајне, као и позитивне дуготрајне реверзибилне ефекте на смањење загађења и очување квалитета и квантитета земљишта и водних ресурса и планско регулисање отпадних вода које не смеју доћи у додир са водоакумулацијом.

Антиерозивна заштита слива водоакумулације ће имати дуготрајне позитивне, директне синергетске ефекте на повећање агробiodиверзитета и смањење ефеката водне ерозије земљишта.

Очување квалитета животне средине и управљање квалитетом воде у сливу акумулације ће имати дуготрајне позитивне директне ефекте на очување, презентацију и одрживо коришћење природе и природних вредности, и заштиту здравља становника и стварања услова за њихов одмор и рекреацију, док ће имати позитивне индиректне дисконтинуалне ефекте на смањење загађења и очување квалитета и квантитета земљишта и водних ресурса.

Санитација на нивоу домаћинства имаће синергетске индиректне ефекте на заштиту здравља становника и стварање услова за њихов одмор и рекреацију, синергетске индиректне ефекте на задржавање становника и подстицај насељавања у сеоским срединама и директне кумулативне ефекте на смањење загађења и очување квалитета и квантитета земљишта и водних ресурса.

3.5 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

Заштита животне средине подразумева поштовање свих општих мера заштите животне средине и природе и прописа утврђених законском регулативом. У том смислу се, на основу анализираних стања животне средине у планском подручју и његовој околини и на основу процењених могућих негативних утицаја, дефинишу мере заштите.

Мере заштите имају за циљ да утицаје на животну средину у оквиру планског подручја сведу у оквиру граница прихватљивости, а са циљем спречавања угрожавања животне средине и здравља људи. Оне служе и да би позитивни утицаји задржали такав тренд. Мере заштите омогућавају развој и спречавају конфликте на датом простору што је у функцији реализације циљева одрживог развоја.

3.5.1 Опште мере заштите

На основу анализе стања животне средине, просторних односа планског подручја са својим окружењем, планираних активности у планском подручју, процењених могућих негативних утицаја на квалитет животне средине и услова надлежних институција, утврђују се следеће мере заштите које је потребно реализовати на планском подручју и то:

- примена пропозиција Закона о водама ("Службени гласник РС", број 30/10, 93/12 и 101/16, 95/2018 и 95/2018 - др. закон) и подзаконских аката који проистичу из овог закона, а посебно Правилника о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС“, број 92/08), како би се зауставио садашњи процес лагане еутрофикације;
- одржавање и заштита постојећег шумског фонда, пошумљавање проређених и површина без шума по правилу аутохтоном дендрофлором;
- уређење обала ради антиерозионе заштите и заштите од клизишта и то:
 - затрављивање, пожбуњавање и пошумљавање приобаља акумулација и водотокова одговарајућим аутохтоним врстама;
 - мелиорација постојећих и успостављање нових травних површина на стаништима са развијеном ерозијом;
 - формирање "живих" ретензионих појаса садњом одговарајућих жбунастих врста дуж бујичних и ерозијом угрожених водотокова;
 - примена биолошких и техничких радова на превентивној стабилизацији и санацији клизишта, сипара и других појава нестабилности терена;

- уређење корита бујичних водотокова пошумљавањем и везивањем земљишта одговарајућим врстама дендрофлоре и изградњом депонијско-консолидационих објеката различитог капацитета и запремине (преграде, прагови, плетари и сл.);
- заштита вегетације у ужој и широј зони заштите изворишта забраном и строгом контролом обављања активности (неконтролисано крчење шуме и сл.) које могу подстаћи ерозивне процесе или нарушити водни режим;
- контролисано испирање акумулација или испуштање доњих слојева воде у којима долази до нагомилавања муља;
- обезбеђење минималног одрживог протока, са високим квалитетом воде и 100% временске и количинске обезбеђености;
- управљање нивоом водозавата из акумулације, у циљу обезбеђења приближно изједначеног нивоа термоклиме водотока пре улива у акумулацију и минималног одрживог протока; и
- редовно контролисање спровођења мера санитарне заштите, евидентирање потенцијалних извора загађења изворишта, и организациона и техничка припрема за случај акцидентног загађења.

3.5.2 Мере за праћење стања животне средине

Праћење квалитета воде обезбедиће се:

- редовним, дневним праћењем квалитета сирове воде на улазу у водозахватни објекат;
- месечним праћењем квалитативних параметара воде на улазу и излазу из акумулације и на три профила у језеру на различитим дубинама и на дну језера;
- месечним испитивањем биолошких одлика фитопланктона, зоопланктона и фауне дна акумулације, а по потреби и на притокама;
- сезонским испитивањем биотичких и абиотичких одлика језерског муља; и
- сезонским испитивањем ихтиофауне.

Праћење промена стања животне средине обезбедиће се:

- постављањем метеоролошке и био-мониторинг станице у близини акумулације;
- контролом и праћењем свих осталих биотичких и абиотичких параметара значајних за процену и предвиђање стања животне средине и то:
 - ❖ ревитализованих и рекултивисаних земљишта;
 - ❖ постојећег шумског фонда, пошумљених и затрављених шумских земљишта;
 - ❖ промена флористичко-вегетационог склопа у ужој зони заштите акумулације;
- контролом утицаја постојећих и планираних активности на подручју водоакумулације и слива (саобраћај, туризам и др.) на квалитет животне средине;
- одржавање комуналне хигијене у зонама I и II водоакумулације и у границама слива;

- контролом и квантификавањем ерозионе продукције и проноса наноса, односно количине наноса који доспева до водоакумулације; и
- контролом и праћењем биотичких и абиотичких промена у водном систему низводно од акумулације и, зависно од ситуације.

Мере заштите у фази експлоатације акумулације, као и праћење стања животне средине ближе се утврђују проценом утицаја објеката и радова на животну средину као и планом о проглашењу ерозионих подручја и планом одбране од бујичних поплава.

4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Према члану 16. Закона о стратешкој процени, Извештај о стратешкој процени садржи разрађене смернице за планове или програме на нижим хијерархијским нивоима које обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процена и процена утицаја пројеката на животну средину, одређују аспекти заштите животне средине и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа.

У детаљнијој планској разради неопходно је извршити вредновање капацитета простора у односу на одговарајуће делатности и активности која се планирају на њему. На тај начин ће се извршити еколошка валоризација простора и прописати мере којима се у потпуности мора обезбедити заштита околине од загађења. Приоритети на изради урбанистичких планова и њихова динамика израде, заснивају се на конкретним планским решењима из просторног плана, плановима и програмима рада јавних предузећа, потребама и захтевима локалне самоуправе и републичких институција.

Просторни план се спроводи, у складу са одредбама Закона о планирању и изградњи, на следећи начин:

1) директно: издавањем локацијских услова, односно решења о одобрењу за извођење радова на основу планских решења и правила овог Просторног плана за обухват детаљне разраде, и то за: објекте у функцији водопривреде који се налазе у зони I санитарне заштите акумулације „Барје“ и просторној целини „Б“;

2) индиректно:

- применом и разрадом планских решења овог Просторног плана у другим просторним плановима подручја посебне намене;
- применом и разрадом планских решења овог просторног плана у планским документима јединица локалне самоуправе (Просторни план града Врања, Просторни план града Лесковца и урбанистички планови).

Потребна је израда стратешких процена утицаја свих планских докумената који се налазе у зонама I и II заштите акумулације. За друга планска документа, у редовној процедури прописаној Законом о стратешкој процени утицаја, на конкретним случајевима ће се доносити одлука о потреби израде стратешке процене утицаја на животну средину.

Сходно пропозицијама и одредбама Закона о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04 и 36/09.), може се тражити израда Студије о процени утицаја на нивоу пројектно-техничке документације.

Ово се односи на случајеве када се Просторни план спроводи директно. У тим случајевима, носилац пројекта је, у складу са чланом 8. Закона о процени утицаја, у обавези да се обрати надлежном општинском органу са захтевом о одређивању потребе израде Студије процене утицаја на животну средину, у складу са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", 135/04, 36/09 72/09 – 43/11-Уставни суд и 14/2016), Законом о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09), Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 69/2005), и Уредбом о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08).

5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

Успостављање ефикасног мониторинга предуслов је остваривања циљева Просторног плана у области заштите природе и животне средине, односно циљева СПУ и представља један од од основних приоритета имплементације Плана. Према Закону о заштити животне средине, Влада доноси програм мониторинга на основу посебних закона за територију Републике Србије, а јединица локалне самоуправе, односно општина, доноси програм праћења стања животне средине на својој територији, који мора бити усклађен са претходно наведеним програмом Владе.

Законом о стратешкој процени утврђена је обавеза дефинисања програма праћења стања животне средине у току спровођења плана или програма за који се Стратешка процена ради. Законом је прописан и садржај програма мониторинга који, нарочито, садржи:

- 1) опис циљева плана и програма;
- 2) индикаторе за праћење стања животне средине;
- 3) права и обавезе надлежних органа;
- 4) поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
- 5) друге елементе у зависности од врсте и обима плана и програма.

При томе, дата је могућност да овај програм може бити саставни део постојећег програма мониторинга који обезбеђује орган надлежан за заштиту животне средине. Такође, мониторинг би требало да обезбеди информације о квалитету постојећег извештаја које се могу користити за израду будућег извештаја о стању квалитета животне средине.

5.1. Опис циљева плана

Опис циљева Просторног плана је наведен у поглављу I СПУ, па ће се више пажње посветити циљевима Програма праћења стања животне средине. Основни циљ формирања мониторинг система је да се обезбеди, поред осталог, правовремено реаговање и упозорење на могуће негативне процесе и акцидентне ситуације, као и потпунији увид у стање елемената животне средине и утврђивање потреба за предузимање мера заштите у зависности од степена угрожености и врсте загађења. Потребно је обезбедити континуирано праћење стања квалитета животне средине и активности на подручју Плана чиме се ствара могућност за њеним рационалним управљањем. Према Закону о заштити животне средине, Република, односно јединица локалне самоуправе, у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине у складу са овим и посебним законима. Према члану 69. наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине били би:

- обезбеђење мониторинга,
- дефинисање садржине и начина вршења мониторинга,
- одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга,
- дефинисање мониторинга загађивача,
- успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача, и
- увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

Кључни плански циљ у овом случају је заштита водних ресурса подручја слива акумулације «Барје», а затим и осталих чинилаца животне средине и природе уз стварање услова за одрживи социо-економски развој простора. У корелацији са наведеном констатацијом кључне области мониторинга су: вода, ваздух, земљиште, емисије, бука и природне вредности.

5.2. Индикатори за праћење стања животне средине

Мониторинг стања животне средине се врши систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем индикатора стања и загађења животне средине које обухвата праћење природних фактора, односно промена стања и карактеристика животне средине. Имајући у виду просторни обухват плана и могућа загађења, систем мониторинга се, пре свега, односи на следеће показатеље:

- контролу и праћење квалитета вода на подручју плана,
- успостављање мреже мерних места за мерење имисије, у циљу праћења степена загађености ваздуха на посматраном подручју
- контролу спровођења санитарне заштите у подручјима зона заштите водоизворишта,
- праћење квалитета земљишта контролом његовог загађивања,
- успостављање мерних места у циљу праћења нивоа буке, и
- сталну урбанистичко-грађевинску контролу лоцирања и изградње објеката.

Све наведене параметре потребно је пратити у односу на индикаторе дате према рецепторима животне средине који су дефинисани и презентовани у табели 1. и у складу са законским и подзаконским актима за одређене аспекте животне средине који су наведени у тачкама 5.2.1 – 5.2.6. Поред наведеног, посебно је важно праћење имплементације планских мера заштите дефинисаних у оквиру СПУ и у оквиру Просторног плана.

5.2.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода

Основни документ за мониторинг квалитета вода је Годишњи програм мониторинга квалитета вода који се на основу члана 108. и 109. Закона о водама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 101/16 и 95/18) утврђује уредбом Владе на почетку календарске године за текућу годину. Програм реализује републичка организација надлежна за хидрометеоролошке послове и он обухвата месечна, недељна или дневна мерења и осматрања водотока, водоакумулација, изворишта од посебног значаја и једнократна годишња испитивања квалитета седимената, као и годишња испитивања подземних вода.

Кроз имплементацију Плана потребно је утврдити обавезу проширења мреже осматрачких места и надлежност за спровођење додатних обавеза мониторинга квалитета вода.

Мониторинг водних објеката који служе водоснабдевању становништва врше територијално надлежни заводи за заштиту здравља (на нивоу општина, где постоји), а обим и врста тог мониторинга прилагођавају се динамици реализације планских решења у домену обезбеђења комуналних потреба водоснабдевања. Неопходно је проширење пунктова/профила из мреже осматрачких места на којима се врши узорковање и испитивање квалитета вода на планском подручју.

Подзаконска акта којим се уређује област вода:

- Правилник о опасним материјама у водама („Службени гласник СРС“, број 31/82);
- Правилник о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ“, бр. 42/98, 44/99);
- Правилник о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС“, број 92/08);
- Правилник о садржини и обрасцу захтева за издавање водних аката, садржини мишљења у поступку издавања водних услова и садржини извештаја у поступку издавања водне дозволе („Службени гласник РС“, бр.72/17); даном ступања на снагу овог првилника престаје да важи Правилник о садржини и обрасцу захтева за издавање

- водних аката и садржини мишљења у поступку издавања водних услова („Службени гласник РС“, бр. 74/10, 116/12 и 58/14);
- Одлука о одређивању граница водних подручја („Службени гласник РС“, број 92/17) – даном ступања на снагу ове одлуке престаје да важи Одлука о одређивању граница водних подручја („Службени гласник РС“, број 75/10);
 - Правилник о садржини, начину вођења и обрасцу водне књиге („Службени гласник РС“, број 86/10);
 - Правилник о утврђивању водних тела површинских и подземних вода („Службени гласник РС“, број 96/10);
 - Правилник о садржини и начину вођења Катастра водних објеката („Службени гласник РС“, број 34/11);
 - Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 24/14);
 - Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, бр. 67/11, 48/12 и 1/16);
 - Правилник о референтним условима за типове површинских вода („Службени гласник РС“, број 67/11);
 - Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 74/11);
 - Правилник о утврђивању методологије за израду прелиминарне процене ризика од поплава („Службени гласник РС“, број 1/12);
 - Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 50/12);
 - Решење којим се одређују зоне санитарне заштите на административној територији града Београда за изворишта подземних и површинских вода која служе за водоснабдевање града Београда, број 530-01-48/2014-10 од 01.08.2014. године;
 - Наредба о утврђивању Оперативног плана за одбрану од поплава за 2017. годину („Службени гласник РС“, бр. 5/17 и 71/17)
 - Правилник о начину и условима за мерење количине и испитивање отпадних вода и садржини извештаја о извршеним мерењима („Службени гласник РС“, број 33/16);
 - Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2016. години («Службени гласник РС», бр. 28/16 и 108/16);
 - Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2017. години («Службени гласник РС», број 17/17, 42/17 и 110/17);
 - Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2018. години («Службени гласник РС», број 13/18, 52/18 и 94/18);
 - Правилник о врстама и начину осматрања и испитивању квантитативних и квалитативних промена воде („Службени лист СФРЈ“, број 42/66);
 - Директива 2006/7/ЕС Европског парламента и Савета о управљању квалитетом воде за купање (Official Journal OJ L 64, 4.3.2006, стр.37-51);
 - Стратегија управљања водама на територији РС до 2034. Године («Службени гласник РС», број 3/17);
 - Правилник о садржини посебног плана управљања водама („Службени гласник РС“, број 9/17);
 - Правилник о утврђивању Методологије за израду карте угрожености и карте ризика од поплава („Службени гласник РС“, број 13/17);
 - Правилник о утврђивању критеријума за одређивање заштићених области („Службени гласник РС“, број 13/17);
 - Правилник о одређивању случајева у којима је потребно прибавити водну дозволу („Службени гласник РС“, број 30/17);
 - Правилник о садржини и начину вођења регистра заштићених области („Службени гласник РС“, број 33/17);

- Правилник о условима у погледу техничко-технолошке опремљености и организационе и кадровске оспособљености за добијање лиценце за обављање делатности вађења речних наноса, као и о начину вођења евиденције издатих и одузетих лиценци („Службени гласник РС”, број 39/17);
- Правилник о утврђивању Плана вађења речних наноса за период од августа 2017. до августа 2018. Године («Службени гласник РС», број 82/17);
- Правилник о одређивању водних јединица и њихових граница («Службени гласник РС», број 8/18);
- Уредба о висини накнаде за воде („Службени гласник РС”, број 14/18);
- Наредба о утврђивању Оперативног плана за одбрану од поплава за 2018. годину („Службени гласник РС”, бр. 15/18);
- Уредба о утврђивању Годишњег програма мониторинга статуса вода за 2018. годину («Службени гласник РС», бр. 35/18).

5.2.2. Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

Проучавање и праћење квалитета ваздуха има за циљ контролу и утврђивање степена загађености ваздуха, као и утврђивање тренда загађења, како би се правовремено деловало ка смањењу штетних супстанци до нивоа који неће битно утицати на квалитет животне средине.

Правни основ за праћење квалитета ваздуха представља Закон о заштити животне средине ("Службени гласник РС", 135/04, 36/09 72/09 – 43/11-Уставни суд, 14/16, 76/18 и 95/18), Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, 36/09 и 10/13); Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото протокола за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства (“Службени гласник РС”, број 8/10); и следећа подзаконска акта:

- Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 11/10,75/10 и 63/13);
- Уредба о критеријумима и начину одобравања програма и пројеката који се реализују у оквиру Механизма чистог развоја („Службени гласник РС“, број 44/10);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуху из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Службени гласник РС“, број 111/15);
- Правилник о садржају планова квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, број 21/10);
- Правилник о садржају краткорочних акционих планова („Службени гласник РС“, број 65/10);
- Правилник о начину размене информација о мерним местима у државној и локалној мрежи, техникама мерења, као и о начину размене података добијених праћењем квалитета ваздуха у државној и локалним мрежама („Службени гласник РС“, број 84/10);
- Уредба о одређивању зона и агломерација („Службени гласник РС“, бр. 58/11 и 98/12).

Стандарди и методе мониторинга ваздуха прописани су Правилником о начину размене информација о мерним местима у државној и локалној мрежи, техникама мерења, као и о начину размене података добијених праћењем квалитета ваздуха у државној и локалним мрежама („Службени гласник РС“, број 84/10).

Предмет систематског мерења су одређене неорганске материје (сумпордиоксид, чађ, суспендоване честице, азотдиоксид, приземни озон, угљемоноксид, хлороводоник, флуороводоник, амонијак и водониксулфид), таложне материје из ваздуха, тешки метали у суспендованим честицама (кадмијум, манган, олово, жива, бакар), органске материје (угљендисулфид, акролеин и др), канцерогене материје (арсен, бензен, никл, винилхлорид).

Влада утврђује двогодишње програме мониторинга ваздуха, Према програмима се врше систематска мерења имисије на основној и локалној мрежи станица. Имајући у виду врсту и

карактер планских решења, природне и антропогене одлике планског подручја и процењене незнатне и мале утицаје тих решења на квалитет ваздуха, сматра се да би повремени или сезонска мерења вредности имисије у већим насељима и поред главних саобраћајница била задовољавајућа. Те програме ће реализовати Републички хидрометеоролошки завод и Завод за јавно здравље Врање.

5.2.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

Оквир за мониторинг квалитета земљишта представљају: Закон о заштити земљишта („Службени гласник РС“, број 112/15); Уредба о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту („Службени гласник РС“, бр. 30/18); Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма („Службени гласник РС“, број 88/10); Закон о шумама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 89/15, 95/18,) који уређује очување, заштиту, планирање, гајење и коришћење шума, располагање шумама и шумским земљиштем, надзор над спровођењем овог закона, као и друга питања значајна за шуме и шумско земљиште.

Основе мониторинга земљишта намењеног пољопривредној производњи постављене су Законом о пољопривредном земљишту ("Службени гласник РС" бр. 62/06, 65/08 - др. закон, 41/09, 112/15, 80/17 и 95/18) и односе се на испитивање количина опасних и штетних материја у том земљишту и води за наводњавање, а према програму који доноси Министар надлежан за послове пољопривреде. То испитивање могу обављати стручно и технички оспособљена и од стране надлежног министарства овлашћена правна лица (предузећа, привредна друштва и др.). Министар, такође, прописује дозвољене количине опасних и штетних материја и метод њиховог испитивања. Рок за доношење подзаконских аката је две године по усвајању претходно наведеног закона, а до тог времена примењује се Правилник о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама за њихово испитивање ("Службени гласник РС" бр. 23/94).

Контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта и количине унетог минералног ђубрива и пестицида врши се по потреби, а најмање једном у пет година. Те послове може обављати регистровано, овлашћено и оспособљено правно лице, а трошкове сноси власник, односно корисник земљишта. Уз извештај о обављеним испитивањима обавезно се даје препорука о врсти ђубрива које треба користити и најбољим начинима побољшања хемијских и биолошких својстава земљишта.

Заштита пољопривредног земљишта, као и мониторинг његовог стања обавезан су елемент пољопривредних основа, чији су садржај, начин израде и доношења регулисани члановима 5. до 14. Закона о пољопривредном земљишту. Истим законом предвиђено је спровођење Стратешке процене пољопривредних основа. Праћење стања тла у односу на ерозионе процесе, посебно спирања и акумулирања материјала дејством воде, значајан је инструмент успешне заштите како пољопривредног, тако шумског и осталог земљишта, што је као експлицитна обавеза уграђено у Закон о пољопривредном земљишту и Закон о шумама и као начелна обавеза у Закон о заштити животне средине.

5.2.4 Мониторинг емисије

Подзаконска акта која се односе на емисије су:

- Уредба о листи индустријских постројења и активности у којима се контролише емисија испарљивих органских једињења, о вредностима емисије испарљивих органских једињења при одређеној потрошњи растварача и укупним дозвољеним емисијама, као и шеми за смањење емисија („Службени гласник РС“, број 100/11);

- Уредба о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи („Службени гласник РС“, број 58/11);
- Правилник о условима за издавање дозволе за мерење квалитета ваздуха и дозволе за мерење емисије из стационарних извора загађивања („Службени гласник РС“, број 1/12);
- Правилник о условима за издавање сагласности оператерима за мерење квалитета ваздуха и/или емисије из стационарних извора загађивања („Службени гласник РС“, број 16/12);
- Уредба о мерењима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања („Службени гласник РС“, број 5/16);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Службени гласник РС“, број 6/16).

Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине ("Службени гласник РС" бр. 135/04 и 25/15) утврђује обавезу мониторинга емисије/ефеката на њиховом извору, као саставног дела прибављања интегрисане дозволе за постројења и активности који могу имати негативне последице по животну средину и здравље људи, што је регулисано актима Владе (Уредба о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола - "Службени гласник РС", бр. 84/05), Уредба о садржини програма мера прилагођавања рада постојећег постројења или активности прописаним условима ("Службени гласник РС", бр. 84/05), Уредба о критеријумима за одређивање најбољих доступних техника, за примену стандарда квалитета, као и за одређивање граничних вредности емисија у интегрисаној дозволи ("Службени гласник РС", бр. 84/05), односно актом министра надлежног за послове заштите животне средине (Правилник о садржини и начину вођења регистра издатих интегрисаних дозвола - "Службени гласник РС", бр. 69/05). Интегрисана дозвола, коју издаје орган надлежан за послове заштите животне средине (на нивоу републике, аутономне покрајине или општине - у зависности од тога који је орган издао одобрење за изградњу) садржи и план мониторинга, који спроводи *оператер*.

5.2.5 Мониторинг буке

Мониторинг буке врши се систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке, у складу са Законом о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 36/09 и 88/10) и др. подзаконским актима:

- Уредбом о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/10);
- Правилником о методологији за одређивање акустичких зона („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилником о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилником које мора да испуњава стручна организација за мерење буке, као и о документацији која се подноси уз захтев за добијање овлашћења за мерење буке („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилником о садржини и методама израде стратешких карата буке и начину њиховог приказивања јавности („Службени гласник РС“, број 80/10),

Подаци из мониторинга буке саставни су део јединственог информационог система животне средине у складу са Законом којим се уређује заштита животне средине.

5.2.6 Мониторинг природних вредности

Основни циљ је успостављање система праћења стања биодиверзитета, односно природних станишта и популација дивљих врста флоре, и фауне, превасходно осетљивих станишта и

ретких, угрожених врста, али и праћење стања и промена предела и објеката геонаслеђа. Сва наведена надгледања су у директној надлежности Завода за заштиту природе Србије, а на основу средњерочних и годишњих програма заштите природних добара. Минимумом генералног мониторинга сматра се надгледање природних вредности једном годишње, а појединачне активности на мониторингу се организују према потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајније негативне ефекте. Мониторинг се спроводи у складу са пропозицијама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18) и подзаконским актима којима је обезбеђено његово спровођење.

5.3 Права и обавезе надлежних органа

Када су питању права и обавезе надлежних органа у вези са праћењем стања животне средине, она произилазе из Закона о заштити животне средине, односно чланова 69-78. овог Закона. Према наведеним члановима, права и обавезе надлежних органа су:

1. Влада доноси програм мониторинга за период од две године,
2. Јединица локалне самоуправе доноси програм мониторинга на својој територији који мора бити у сагласности са програмом Владе,
3. Република и јединица локалне самоуправе обезбеђују финансијска средства за обављање мониторинга,
4. Влада утврђује критеријуме за одређивање броја места и распореда мерних места, мрежу мерних места, обим и учесталост мерења, класификацију појава које се прате, методологију рада и индикаторе загађења животне средине и њиховог праћења, рокове и начин достављања података.
5. Мониторинг може да обавља само овлашћена организација. Министарство прописује ближе услове које мора да испуњава овлашћена организација и одређује овлашћену организацију по претходно прибављеној сагласности министра надлежног за одређену област.
6. Влада утврђује врсте емисије и других појава које су предмет мониторинга загађивача, методологију мерења, узимања узорака, начин евидентирања, рокове достављања и чувања података,
7. Државни органи, односно организације и јединице локалне самоуправе, овлашћене организације и загађивачи дужни су да податке из мониторинга достављају Агенцији за заштиту животне средине на прописан начин,
8. Влада ближе прописује садржину и начин вођења информационог система, методологију, структуру, заједничке основе, категорије и нивое сакупљања података, као и садржину информација о којима се редовно и обавезно обавештава јавност,
9. Информациони систем води Агенција за заштиту животне средине,
10. Министар прописује методологију за израду интегралног катастра загађивача, као и врсту, начине, класификацију и рокове достављања података,
11. Влада једанпут годишње подноси Народној скупштини извештај о стању животне средине у Републици,
12. Надлежни орган локалне самоуправе једанпут у две године подноси скупштини извештај о стању животне средине на својој територији,
13. Извештаји о стању животне средине објављују се у службеним гласилима Републике и јединице локалне самоуправе,

Државни органи, органи локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно о појавама које се прате у оквиру мониторинга емисије и емисије, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи, у складу са Законом о заштити животне средине и другим прописима. Такође, јавност има право приступа прописаним регистрима или евиденцијама које садрже информације и податке у складу са овим законом.

6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ

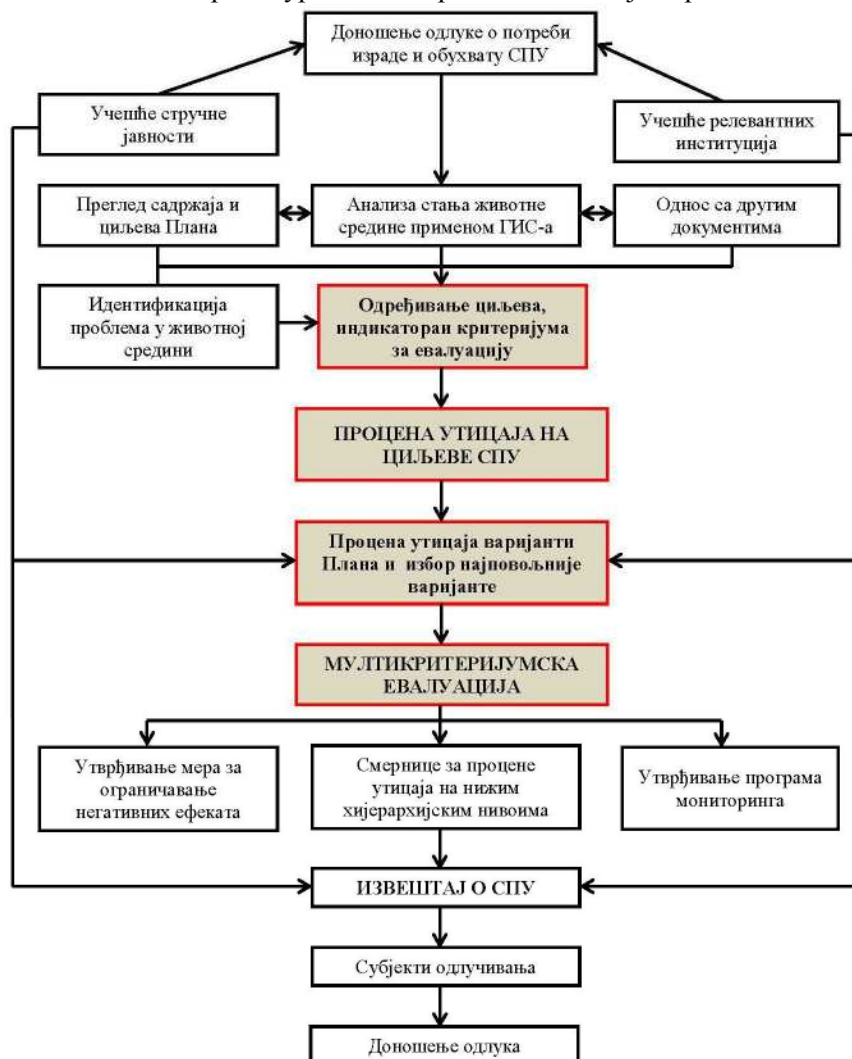
6.1. Методологија за израду стратешке процене

У смислу општих методолошких начела, СПУ је урађена тако што су претходно дефинисани: полазни програмски елементи (садржај и циљеви плана), полазне основе, постојеће стање животне средине. Битан део истраживања је посвећен:

- процени постојећег стања, на основу кога се могу дати еколошке смернице за планирање,
- квалитативном одређивању могућих утицаја планираних активности на основне чиниоце животне средине који су послужили и као основни индикатори у овом истраживању,
- анализи планских решења на основу којих се дефинишу еколошке смерница за спровођење плана и имплементацију, тј. за утврђивање еколошке валоризације простора за даљи развој.

Примењен приступ потврдио је своју вредност у изради преко четрдесет СПУ у земљи и иностранству за различите хијерархијске нивое планирања, а неки од резултата приказани су у врхунским међународним научним часописима (Waste Management, Renewable Energy Journal, Environmental Engineering and Management Journal и др.).

Слика 1. Процедурални оквир и методологија израде СПУ

6.2. Тешкоће при изради Стратешке процене

Значајан проблем представљала је чињеница да у Србији не постоји комплетан и ажуран информациони систем о животној средини, али ни о простору уопште, као ни систем показатеља (индикатора) за оцену стања животне средине примереним процесу планирања.

Слична је ситуација и са критеријумима за вредновање изабраних показатеља. Из тог разлога је опредељење било за избором индикатора из основног сета индикатора одрживог развоја УН, који су засновани на принципу идентификовања "узрока" и "последица" негативних промена у простору, на основу чега се дефинише "одговор" којим треба минимизирати негативне последице на начин да капацитет простора не буде оптерећен.

За израду Извештаја коришћени су прикупљени расположиви подаци о стању животне средине, услови надлежних институција и подаци који су у том контексту презентовани у оквиру ППППН.

7. ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Због значаја могућих негативних и позитивних утицаја предложеног просторног плана на животну средину, здравље људи, социјални и економски статус локалних заједница нарочито је важно адекватно и "транспарентно" укључивање заинтересованих страна (инвеститора, надлежних државних органа, локалних управа, невладиних организација и становништва) у процес доношења одлука по питањима заштите животне средине на вишем нивоу од досадашње праксе формалног организовања јавне расправе о предлогу ППППН.

Члан 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који могу да дају своје мишљење у року од 30 дана.

Пре упућивања захтева за добијање сагласности на извештај о стратешкој процени, орган надлежан за припрему плана обезбеђује учешће јавности у разматрању извештаја о стратешкој процени (члан 19). Орган надлежан за припрему плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину извештаја и достављање мишљења, као и времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења плана.

Учешће надлежних органа и организација обезбеђује се писменим путем и путем презентација и консултација у свим фазама израде и разматрања стратешке процене. Учешће заинтересоване јавности и невладиних организација обезбеђује се путем средстава јавног информисања и у оквиру јавног излагања просторног плана.

Орган надлежан за припрему плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности који садржи сва мишљења о СПУ, као и мишљења изјављених у току јавног увида и јавне расправе о плану. Извештај о СПУ доставља се заједно са извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона. На основу ове оцене орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на извештај о СПУ у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења орган надлежан за припрему плана доставља предлог просторног плана заједно са извештајем о СПУ надлежном органу на одлучивање.

8. ПРИКАЗ ЗАКЉУЧАКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Стратешка процена утицаја на животну средину је процес који треба да интегрише циљеве и принципе одрживог развоја у плановима, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину и на здравље и добробит становништва.

Значај стратешке процене утицаја на животну средину, поред осталог, огледа се у томе што:

- се заснива на начелима одрживог развоја, предострожности, интегралности и учешћа јавности,
- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте,
- утврђује одговарајући контекст за процену утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање.

Стратешком проценом утицаја за ППППН слива акумулације "Барје" анализирано је постојеће стање животне средине у оквиру планског подручја, значај и карактеристике Просторног плана, карактеристике утицаја планираних садржаја и друга питања и проблеми заштите животне средине у складу са критеријумима за одређивање могућих значајних утицаја Плана на животну средину, а узимајући у обзир планиране намене. У том процесу доминантно је примењен планерски приступ који сагледава трендове и сценарије развоја, а не бави се појединачним пројектима и објектима што је карактеристично за техничко-технолошки приступ, односно израду процена утицаја за појединачне пројекте.

Концепцијски је примењен интегрални приступ који се базирао на интеграцији циљева стратешке процене у планска решења у самом планском процесу који је, иначе, подразумевао паралелну израду оба планска документа. Управо је у том делу и остварен најзначајнији допринос стратешке процене, а то је да Просторни план садржи све елементе одрживости са фокусом на аспект заштите животне средине.

Примењени методолошки приступ СПУ базиран је на дефинисању циљева и индикатора одрживог развоја и вешекритеријумској квалитативној евалуацији планских решења у односу на дефинисане циљеве СПУ. У том контексту посебно је значајно нагласити да је СПУ најзначајнији инструмент у реализацији начела и циљева одрживог развоја у процесу планирања. То значи да се СПУ није бавила искључиво заштитом животне средине, већ и социо-економским аспектом развоја, па су и сами циљеви СПУ дефинисани у том контексту.

У оквиру СПУ дефинисано је 15 циљева одрживог развоја и 22 индикатора за оцену одрживости Плана. Избор индикатора извршен је из основног сета индикатора одрживог развоја УН и прилагођен потребама израде планског документа. Овај сет индикатора базиран је на принципу идентификовања "узрока" и "последица" и на дефинисању "одговора" којим би се проблеми у животној средини минимизирали. У процес вишекритеријумске евалуације укључено је 6 стратешки важних приоритетних планских решења (разврстаних у 3 категорије) која су вреднована по основу следећих критеријума:

- величине утицаја,
- просторних размера могућих утицаја и
- вероватноће утицаја.

Формиране су матрице у којима је извршена вишекритеријумска евалуација одабраних планских решења (6) у односу на дефинисане циљеве/индикаторе (15/22) и критеријуме за

оцену утицаја (14). Након тога је извршена процена могућих кумулативних и синергетских ефеката планских решења у односу на области стратешке процене.

Резултати евалуације указали су на следеће:

- када је реч о негативним ефектима Плана, погоршања стања су процењена као изузетно мала и у просторном смислу и по интензитету, с обзиром на то да планиране активности не доприносе загађењу ни деградацији простора у мери која може значајно утицати на постојећи еколошки капацитет простора;
- побољшања која се могу очекивати реализацијом планских поставки имају позитиван ефекат у ширем контексту који превазилази локалне оквире и границе плана, поготово у еколошком смислу, али и у економском и социјалном смислу. Најзначајнији је свакако допринос заштити вода сливног подручја акумулације, али и очувању природних ресурса, биодиверзитета, здравља становништва, очување насељености сеоских подручја итд.

Да би позитивни плански утицаји остали у процењеним оквирима који неће оптеретити капацитет простора, а могући негативни ефекти планских решења минимизирали и/или предупредили, дефинисане су планске смернице и мере заштите које је потребно спроводити у циљу спречавања и ограничавања негативних утицаја Плана на животну средину. Као инструмент за праћење реализације планираних активности и стања животне средине дефинисан је систем праћења стања (мониторинг) за појединачне чиниоце животне средине.

Резимирајући све наведено, као и резултате процене утицаја Просторног плана на животну средину и елементе одрживог развоја, закључак Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је да су Просторни план и Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину анализирали могуће утицаје планираних намена и предвидели потребне мере како би планиране активности имале што мањи утицај на квалитет животне средине, и да се као такав Просторни план може сматрати прихватљивим са аспекта заштите животне средине, уз доследну примену планских пропозиција и мера заштите и мониторингом који су предвиђени овом стратешком проценом утицаја на животну средину.